

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

XP

5130

WIDENER

HN QJAS E

XP 5130

The gift of

PETER SLUARCHUK

HARVARD COLLEGE LIBRARY

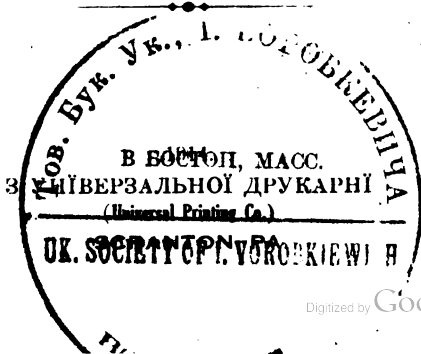
ЧИСЛО 17.
ВИДАВНИЦТВО РУСЬКОЇ КНИГАРНІ
В СКРЕНТОН, ПА.

43

БЛУДНИЙ СИН.

Образ з життя наших виселенців
в Америці
у 4 актах зі співами.

Написав Єроним Я. Луцик.

XP 5130

✓

ОСОБИ ПЕРШОГО АКТУ.

Антін, літ 60.

Анна, его жінка, літ 50.

Омелько, їх син, літ 30.

Павло, їх син, літ 24.

Стеха, дочка Антона, літ 18.

Олена, жінка Омелька, літ 25.

Терешко, присяжний, літ 40.

Піяковський, писар, літ 45.

Гриць, американець, літ 30.

В четвертому акті

виступають всі з першого акту, крім Піяковського і Гриця, на місто них виступає з другого і третього акту Осип.

Акти перший і другий у старому краю, влюбім селі, на нинішню добу.

053117

А К Т І.

Сцена подобає на звичайну сільську хату у старому краю. у якій видно достаток.

СЦЕНА І.

Анна сидить на лаві, Олена біля неї.

Анна. Ти, Олено, і не побивайся так дуже. Прийшло ему пuste до голови, воно й минеться.

Олена. Боюся, мамо, що не легко минеться. Від яких десять неділь об нічим і бесіди нема, лиш одно і те саме: поїду у Америку й поїду. Від коли приїхав сей американець Гриць. то Омельга і не спізнати.

Анна. Він приїхав, тай поїде, а тоді і дурійка зчезне. Хиба би з розуму зійшов, если-б видав достаток, хату, жінку, двоє діточок і їхав за море. А чей і там не великі розкоші.

Олена. Прошу я і молю: чоловіче, глянь на себе, що дієш. Думаєте, що помагає моє слово? Єще сварню починає, кричить, що не хоче тутки у нужді пропадати, що на ліпшу родився долю.

Анна. Гей, гей! хто там знає, де тої долї питати, шукати. Не дармо то кажуть: "Є на світі воля, а хто її знає, є на світі доля, а хто її має?". Та все-ж вона ближше нас, у своєму кутку, як десь далеко, у непривітному світові.

Олена. Щоби хоч тато не дозволили єму їхати.

Анна. Що-ж, моя дитинко, він же має свої літа, годі єго силою задержати неначе дїтвака. Отець все держить ся правди і тепер не відступить від неї.

Олена. Мамо, а що-ж я вдію, коли він поїде? Чи я єму зла жінка, чи зла я мати єго дітям? Що люди скажуть?

Анна. На людські язики не все можна оглядати ся. І жба я думаю, що у послїдню хвили єму жаль стане і тебе і діточок, та зістане при вас. А поїде, таж ти не чужа, таж при нас останеш. Будемо ділити ся і смутками і надією в Бога, що наш син, а твій чоловік, за морем прийде до розуму і поверне до нас.

СЦЕНА 2.

Вбігає Стеха.

Стеха (сміючи ся). Ой, не видержу зі сміху! (сїдає на лаві). Ой, згину!

Анна. Щож там такого, що при святій неділі так повеселіла?

Стеха. Та як не сміяти ся. Мериканець на толоці учить хлопців, як бити ся на кулаки. Закотив рукави від сорочки, найжачив ся, як кіт перед нашим псом і кричить, що всіх зможе. А Василь до него. Стали оба грозити собі кулаками. мериканець відскакує і причаює, а тут Василь его за чуприну і як пригне до землі, тай давай молотити кулаками, як коваль по ковалі. Всі від сміху аж клали ся.

Анна. Ось забавка для чоловіка, що світ переїхав. А наш Омелько там?

Стеха. Ні, мабуть у писаря.

Олена. Біда з тим писарем. Нанесло до села тих недопанків і тільки, що біда з ними.

Стеха. А тепер справді ніс дре до гори і думає, що він, як та панська пава. Но і ему дістане ся від наших дівчат, хай лиш собі зачинає.

Анна. Казала я тобі, Стехо, не диви ся у ту сторону, де він ходить. Стидно таке чесній дівчині.

Стеха. Мамо, хиба-ж я того не знаю? До мене він і приступу не має і певно не буде мати. А носміятись чейже можна з дурня.

СЦЕНА 3.

Входить Терешко.

Терешко. (кривий на ногу і страшно гикавий). Сла- а-а... слава... су, сусу!

Анна. На віки слава! Що скажете, Терешку, нового?

Терешко. Но-о-о... во-о... го, пані матко нічо-о-ого. Про-о-сив пан мача-а-альник, аби-и ваш, ніби Анти-ін, за-айшли до-до-до ка-ка-канцеля-а-арії.

Анна. Господаря нема у хаті. Мабуть пішов у поле на жито подивити ся. Та тільки що його і не видно.

Терешко. Так пе-ре-ре-дайте, що-о-би конечно за-айшов до па-а-на ма-ма-мачальника... А я-я пі-ліду і ска-ка-жу, що їх не-е-ема... С... с... Паном Богом! (виходить).

СЦЕНА 4.

Ті без Терешка.

Анна. Що се там нового у начальника?

Олена. Великого нічого! На вечірню підемо, мамо, чи ні?

Анна. Не опускала я її ніколи, скільки моїх сил на се стало, не опуцу і нині. Колись, як діти були малими, нераз годі було зайти у церков, а на старости літ — тільки моєї потіхи і розради.

СЦЕНА 5.

Входить Антін і Павло.

Антін (сїдає). Був я в полі. Неначе рай пшениця та жито, дасть Біг, чудні жнива будуть у нас.

Анна. Ось де наша доля, при нас самих. За-родить руський лан, застелить ся колосистим житом і хлїба у нас хватить.

Антін. Колиб еще і нива сердець наших за-родила, аби мир і єдність у серцях тих у віки за-коренили ся, тоді і не треба нам за долею огля-дати ся.

Олена. А, правда, тату, війт прислав за вами Терешка, абисьте зайшли до него.

Антін. Хиба вечером, а вечірні не кину я за-для него. Що-ж, Омелька нема? А де діти?

Олена. Діти гуляють в садку. А Омелько..

Павло. Омелько у писаря, раду радить, як би чим скорше Омелькови їхати у Америку.

Антін. За чим йому їхати? Відь же хлїба у нас найде ся для всіх.

Стеха. Хай би собі писар їхав, а там, у тій Америці певно й не чули за таку цяцю.

Анна. Збігни, Стеха, поглянь за дітьми, і припильнуй хати. Ми підем на вечірню.

(Стеха виходить).

СЦЕНА. 6.

Ті самі без Стехи.

Анна. Антоне, послухай мене. Ось Оленка плакала перед мною, що Омелько конечно хоче їхати від неї і від нас. Ти отець, ти маєш право єго спинити.

Антін. Ні, жінко, нема такого права. Як не спинить єго серце і сумліне, то й мов слово нічо не вдіє. Радити і відрадити можу, просити можу, але спиняти, се не у моїй силі.

Олена. А що-ж я бідна вдію, хто заступить ся за моїми діточками?

Антін. Бог і добрі люди. Єще він не поїхав і нічим журити ся.

Павло. Та бо усе село говорить, що він вже і задаток на дорогу дав.

Антін. Нині вечером поговорю я з ним на розум. А вели добре слово не поможе, то і я нічого не вдію.

Анна. Атже хиба з розуму він зійшов, щоби кидати хазяйство і йти шукати чорного хліба: На те-ж ми його ховали, на те-ж піклували ся ним?

Антін. Не сумуйте, злого єще нічого нема. А ліпше всего у вечірні помоліть ся Богу, а

знайте, що у Його руках судьба наша. І Його святої не змінити нам волі.

(За сценою чути голос дзвона, всі хрестять
ся побожно).

Спів.

(на арію: Де два серця ся кохають).

Світе тихий, що вливаєш
Чар потіхи серцям всім,
Тихомириш і скріпляєш
І підносиш нас в усім.

Світе тихий, світе слави,
Не остав нас, не лишай,
І рід руський, чесний, правий
Ти зміни в справдішній рай

(По співі хвиля мовчання).

Антін. Від сторожи ранішної до вечірної, від ранішної сторожи, уповай руський народе на Бога! Так ходім у церков. (До Олени). Ти, невістко, піжди на діти, або і лиши ся, Бог за гріх не почислить тобі того.

(Антін, Анна, Павло виходять).

СЦЕНА 7.

Олена сама.

Олена. Вони спокійні, а мов серце трепеще, як пострілений голуб. Ні, не вдержить його нічо.

Колись може і любив він мене, та тепер і гадки о тім нема. Як злий дух, заволодів ним писар, а тепер і той мериканець. Напосіли ся не на мое щастє, а на долю діточок моїх. А я би до ніг йому припала, щоби тільки лишили його ті мисли... За море іти хоче. І що-ж за тим морем? (Поважно і поволи). Чи та земля, хочай убога, хочай страдальна, хлібом голодна, чи так безсильна вона, небога, що нас держати вже більш не годна, чи може скорше ми, як писклята у світ ся рвемо і не питаєм, чи вже у крильцях сил стільки маєм? Чому не мила нам рідна хата, чому не лїпша нам рідна ненька і рідна нивка, хоч як маленька, і плуг, що скибу по скибі оре, пощо іти нам аж ген за море?

СЦЕНА 8.

Входить Омелько.

Омелько. Сама у хаті?

Олена. Усі пішли на вечірню, а я ждала на тебе.

Омелько. Не треба було й ждати. Сам би попав, тільки, що нема коли. Завтра їду до міста.

Олена. За чим тобі так часто там їхати? Тепер і при хазяйстві роботи чи мало.

Омелько. Мое діло, за чим. Хиба ти дурня

гравш, чи що? До тижня мені вже до води їхати, а вона питає, за чим?

Олена. Ні, Омельку, не їхати тобі! Агже у тебе діти, агже у нас бідности нема, за чим тобі кидати то, що кожного серцю так дороге?

Омелько. Їдуть другі і я поїду. Не до віка мені тут чорним волом робити. Їдуть другі без одного гроша і не пропадуть, то хиба і я не пропаду.

Олена. А чи ми не пропадемо? На те-ж ми побирали ся, аби жити не у купі, а далеко від себе?

Омелько. На те побирали ся, аби жити не у нужді, а так, як у других сторонах люди живють.

Олена. Не гніви Бога, чи-ж у нас хліба нема, чи що?

Омелько. Кому смакує сухий, ще й чорний хліб, той нехай сидить у хаті. А я поїду і верну, а ні, то вас до себе возьму. Та треба мені еще зайти до сусіда. А ти, жінко, сиди тихо, не плач по кутах, а увидиш, що за мою головою буде иначе. (виходить).

(За сценою чути голос Стехи): Олено, ходи но скорійше. Я собі ради не можу дати з пустим твоїм Михаськом! Мерщій же, ходи.

Олена. Іду вже. (До себе). Не остане! По-

тіде. чисте небо, а ось хмари тягнуть на него. Так і з бідним, підкошеним житєм моїм. (входить).

СЦЕНА 9.

Входить Піяковський, убраний дрантиво з панська.

Піяковський. Псякрев, кость слоньова, ні живого духа! Певно хами пішли Богу молити ся. Тільки, що чув я голос Стехи, гм, варта би побачити ся з нею. (По хвили). Стеха, хороше ім'я. Чисто шляхоцьке. Стеха, а зі Стехи Стаха. Стася, Стасунця, Стасунюньця, як цукерок солодка. Як подумаю о ній, то аж горячо на серци робить ся. Пст, хтось іде, чи не вона се. (Уступає на противну дверем сторону).

СЦЕНА 10.

Вбігає Стеха.

Піяковський. Панно Стесю, яка ти чудовна!

Стеха. Пане Піяковський, який ти дурний!

Піяковський. Ей Стесунцюню!

Стеха. Ей писарцуню!

Піяковський (підходить до неї). Як та рожа.

Стеха (відступає ся). Як бодак.

Піяковський. Як зірничка.

Стеха. Як той пняк.

Піяковський. Красавичка.

Стеха. Пан піяк.

Піяковський. А деж, Стесю, можна так говорити до порядного і статочного чоловіка, що?

Стеха. Даруйте, вашеці чоловік, а за чим ви влізли тутки в хату? Щоби що пропало з неї?

Піяковський. Прошу, то образа гонору. Но жарти на бік. Як увиджу тебе, Стесю, то аж, но, що то хочу казати...

Стеха. Аж ніс вам більше синїє.

Піяковський. То з любови...

Стеха (перебиває). До горівки.

Піяковський. Гадай до нї, вона дзвонї. О, дівчино, не трівож мого серця, бо.. трісну з жалю.

Спів.

(на пугу: Там під гаєм).

Піяковський.

Стехо любя, мила,
Слухай слова мого,
Чом не любиш, не кохаєш
Мене молодого.

Чи мене не видиш,
Чи мене не чуєш,
Що до серця не пригорнеш
І не поцілуєш.

Стеха.

І чую і виджу,
Тішу ся тобою,
Поцілую, если хочеш
Ось тою мітлюю.

(Хватає мітлю).

Ще найдуть ся в хаті
Макогон, вареха,
Будеш знати, як то пирю
Любить тебе Стеха.

(Обое разом):

Слова Піяковського.

Варехи бою ся,
А мітли не хочу.
Через тебе, дівчинонько,
Я свій вік корочу.

Вяну, упадаю,
Мушу погибати

2. Не жени же, моя рибко.
Свого щастя з хати.

Слова Стехи.

Я з тебе смію ся
І сміятись хочу,
Залиціанки, піянюго,
Я твої скорочу.

Кажу, повідаю,
 Можеш добре знати,
 2. Що прогоню тебе швидко
 Наче дурня з хати.

(По співі).

Стеха (бере мітлу, як карабін, до атаки).
 Ну, пане писар, у перед, раз два, три. (Писар
 звільна цофас ся).

Стеха. Так, так, тільки швидше.

Піяковський (утікає в двері, виставляє з
 них голову, зі злістю). Відьма! (утікає).

Стеха (кидає мітлу). Тепер би закадити
 ялівцем, аби не чути було панського сопуху у
 хаті. А то не знати, чи пан був, чи безрога но-
 чувала.

СЦЕНА 11.

Входять Гриць, прибраний по панськи,
 з американська і Терешко.

Терешко. А-а-а, га-а-аз-ди не-не-ма?

Стеха. Сейчас з церкви прийдуть. Сідайте,
 Терешку.

Терешко. Та-та, хиба ся-ся-сяду. (Хоче сі-
 сти на малу лавочку, та Гриць її відтягнув і Те-
 решко сідає на землю).

Терешко. То-то що за ко-колера? (Сідає).

Гриць. То я, не холера. А бичу, що то добрий фон.

Стеха. То по американськи осмішати старого чоловіка?

Гриць. Ти того не розумієш. Ну, Стеха, лайкуєш мене? Ага ти не знаєш по гамерицьки. Лайкувати, то то само, що у нас кохати.

Стеха. Ні, не розумію по вашому.

Гриць. За то я говорю по гамерицьки, як сам президент. (Витягає цигаро). Як хочу сказати, такий, як ти, дівчині, що їй дуже люблю, то тільки заспіваю їй так (співає):

Гут найт,
Сліп тайт,
Джізус крайс.
Ком на файт.

(запалює цигаро, а сірник пхає Терешкови під ніс).

Терешко. Ти-ти сказив ся, чи що? Я то-тобі дам в мо-орду.

Гриць. Диви, який відважний, кривуляга.

Стеха. Слухай, я тобі также скажу, не чіпай старого чоловіка.

Гриць. То нехай ся забирає з хати. Іди геть. ти (покривляє ся) ти-ти-ти кри-кри-кри-ва-а-ку.

Терешко. А ти-ти га-а-азда в хаті?

Гриць. Я гамерицький бойс всюда газда.
(Підносить його за ковнір, Терешко встає і дає йому стусана в груди, так, що Гриць заточив ся).

Стеха. Грицьку, чи ти з розуму зійшов?

Гриць (з криком). Я того не дарую, я его забю. (Закачує рукави і кидає ся на Терешка, а той хватає Гриця у пів і по хвили кладе на землю, лицем до землі, але так, що Гриць клячить, і похвативши палицю, починає мастити нею). Ай, ай, ай.

Терешко. Я-я-я тобі. Маєш, ма-а-єш в га-га-гамерику.

(Стеха відтягає его, Терешко сідає на попередньому місці, Гриць підносить ся, грозить кулаком і відходить).

СЦЕНА 12.

Стеха, Терешко.

Стеха. І не думала я, щоби ви, Терешку, такого хлопа змогли. Но, дали ви йому. дали (сміє ся): ха, ха, ха.

Терешко. То-то еще нічо-чо-го, він діста-а-ане еще лі-ї-пше, та-а-ки та-ак.

СЦЕНА 13.

Входить: Антін, Анна, Павло.

Анна. Що тобі, дівчино, так весело? Таке нині неділя.

Стеха. Мамо, як не сміяти ся, коли одного пана я вигнала з хати, а другого змогли Терешко і добре покалатали.

Антін. Що се таке?

Терешко. Ме-ме-риканець чіпав ся, а-а-а я его та-та на землю і в гаме-мерику.

Стеха. А я мітлюю вигнала писаря з хати.

Анна. Чого вони лізуть у хату. А ви, Терешку, за Антоном?

Терешко. Та-такий приказ.

Антін. Скажіть, що вечером зайду після вечері.

Терешко. То-то-то добре (виходить).

СЦЕНА 14.

Ті без Терешка, по хвили входить Олена.

Антін (сідає, Павло також, Анна перешептує ся з Оленою, **Стеха** підходить до них). І так кінчить ся свята неділенка, дай Бог, щоби і цілий тиждень так щасливо зійшов. А що, Олено, Омелька не було?

Олена. Був і пішов.

(Павло встає, бере книжку і читає).

Антін. Щасливі ті, що письмо знають. За мене не було школи і темняками ми росли. Так почи-

тай там сину що-то хорошого. Всі послухаємо.

(Анна сїдає, Олена стоїть з Стехою при од-
вірках).

Павло. Читаю хорошу річ за блудного сина.

Антін. Отсе і цікаве і поучне. Радї послуха-
ли-би.

Павло (в голос, .

Давно колись в землях Юдеї
Жив там багатий чоловік,
Трудив ся з сили він усеї,
Неправди в ньому ні за лік.
А вже у світі так буває
І так буде, док світ стоїть,
Що чесних Бог благословляє
І щирі труди їх числить.
Той муж в Юдеї мав не мало
Достатків — кождий тоє знав
І мужа того, як пристало,
Князем землиці тої звав.

(По хвили).

Князь той, не знаєм, як ся звав.
Синів-соколів двох він мав,
Добра і правди научав,
І Бога вічно умоляв,
Щоб ті соколи зазнали долї,
Щоби ніколи не прогнівили

Божий закон?
 Щоб чесно жили,
 Щоби славили
 Святий Сіон.
 Щоби в смиреню вік проживали
 І свого щастя в небі шукали.

Антін. Боже, що за чудесна пісня.

Анна (вздихає).

Павло.

Та в тім
 В їх дім
 Ударив грім
 Тревоги й біди.
 В гріха сліди
 Молодший син вступив
 І затужив
 За світом тим, де пустота,
 Де гріх, де зло! Де чеснота
 Вступу не має,
 Де проживає
 Лихих учинків дух лихий.

*

“О, отче мій!”

Сказав князеви молодець,

“Зроби ти з нами раз кінець.

Маєтку пайку мені дай,

Піду в далекий славний край,

І там, як знаю,
Так пошукаю
Своєї долі!"

Тривожні болі
Прошили серце отця старого,
Даремно просить він сина свого.
Остань ся з нами.
Не помагає ,
Бо син словами
Ще докоряє.
Він і на суд іти готовий.
Тоді отець, згоди, любови
Закон згадав,
Сина призвав
І часть маєтку в руки дав.
А син не видів, як дрожали
Вітцівські руки — він не дбав,
Маєток взяв
Не попрощав
Отця старого
Ні брата свого,
Неначе-б злого
Від них зазнав.
І сам помчав
В далекий світ.

Павло. Дальше хіба другим разом перечитаю, бо утомив ся.

Анна. Олено, чого ти плачеш?

Олена. Тяжко мені було чути се, воно, як би о нас писано.

Антін. Не дратуй свого серця та й нашого. У нас, славити Бога, еще всі в купці.

СЦЕНА 15.

Входять Гриць і Омелько.

Омелько. Вже усі в дома? Ну, сїдай Гари тут на лаві.

Стеха. Гари? Та у нашого вокомона так пса вабять.

Гриць. Що ти, грінорка, розумієш? Гари то по гамериканськи Гриць і то все.

Павло. То там імена перекручують?

Гриць. А якже. Ти тутки Цавло, а там Пат, а Омелько буде або Чалій, або Милі.

Олена. Як то буде? Або-ж він не має свого імени?

Гриць. То я знаю, що має, но то є гут для старих контруф, а в Гамериці инакше.

Антін. Або-ж йому треба Америки?

Омелько. Що то довго говорити. Я, тату, хочу конче поїхати. Надоїло мені тутки бідувати.

Анна. Омельку, не гніви Бога. Хиба-ж ти бідувш, хиба хліба не маєш?

Антін. Дав Господь для всіх нас, чогож тобі їхати далеко від рідні?

Олена. А діти, як остануть?

Омелько. Все то я знаю. Но чому мені не придбати в двоє більше, чому не стати раз по панськи на ноги?

Анна. Та-ж у тебе рідня, жінка, діти, а ми-ж отець і мати?

Омелько. Не на віки я їду. Поїду і верну.

Антін. Не жаль тобі кидати рідне село?

Анна. А сю хатину, де родив ся?

Омелько. І хаті нічого не стане ся, ні село не пропаде. Я маю свій розум.

Анна. А як ми помремо за той час?

Омелько. На все Божа воля. Смерть чи нині, чи завтра. А мені молодому там щастя і гроші.

(Олена виходить з плачем).

Гриць. Єще які гроші. Чи штор, чи гросерня, чи салун, ніби корчма, а тисячі ся найдуть.

Стеха. Богато ти їх навіз тутки.

Гриць. Бо я гроші у банку тримаю.

Павло. Тримай й дальше. А тобі, брате, нема попо їхати.

Омелько. Дбай кожний за себе. Так тату, я конче їду і то на днях.

(Олена входить і веде за руки двох дітей: підходять до Омелька).

Олена. Омельку, то твої діти, мають вони зістати сиротами?

Омелько. А чи я на смерть їду, чи що? Їду придбати маєток не для себе, а для них. Забери діти, ще розплачуться.

(Олена тихо виводить діти, Стеха йде за нею).

Антін. Сину мій, Омеляне! Й отець твій, і хйба не ворог тобі. І вітцівським словом я тебе прошу, не оставляй нас. Не іскушай Господа Бога. Ті, що їх нужда гонить, їдуть, а плачуть, а ти-ж добра маєш до волі, остань з нами.

Омелько. Не остану! Чому я не маю колись бути паном на цілім фільварку, що?

(Олена і Стеха вертають).

Гриць. Або міліонером, що? Там гроші гроші роблять. А киселиці і журу і каші там нї за зуб, тільки мяса і ковбаси.

Анна. А я мати твоя, я тебе прошу, згадай на, нашу старість, не лишай нас. Сину мій!

Спів.

(арія: Прошу тебе любий сину).

Всі.

Прошу тебе, мій єдиний,
 Не йди, не йди до чужини,
 Бо в чужині, Бог там знає,
 Яка доля тя чекає.
 Все утихне, все умовкне,
 На калині листе зжовкне.

*

Хто нам нивку пильно скосить,
 Снопи з поля хто позносить,
 На соплку хто заграє,
 Хто на діти спогадає.
 Любий сину (мужу, брате) ясна зоре,
 Не йди, не йди там за море.

*

Омелько.

Не трівожтесь, не лякайтесь
 І на волю Бога здайтесь,
 Я в чужині не загину,
 Не забуду на родину.
 Не трівожтесь, не лякайте,
 Я поїду, ви пращайте.

(Всі повторяють другу строфку, Омелько
 своє).

(По співі).

Омелько. Так, тату, я би вас просив, аби ви

мені виділили мою частку і на мене записали.

Павло. Та як, ґрунт ділити?

Омелько. Або-ж я літ не маю, чи що? Я не робив на тім ґрунті?

Павло. Хто з нас більше наробив ся? Як?

Гриць. Не дай ся Омельку.

Омелько. Що то тату, кривди моєї хочете, чи як?

Антін. Та-ж ґрунт може у купці остати. Землі зі собою не забереш.

Омелько. Знаю я вашу доброту. Нехай іде, може пропаде, а нічо не дістане. Абисьте знали, що кривдити нікого не вільно. Хочете добровільно, то дайте, що на мене припаде. А ні, то тіште ся до часу. Зобачим, чие буде горою.

Антін (поважно). **Омельку,** я живу еще і ґрунт в моїх руках. І так буде, як я схочу.

(Входить писар).

Антін. Но, я сварні не чув у тій хаті. Хиба тебе заслішило, що їдеш з дому. Хиба тобі не жаль жінки, дітий?

Піяковський. Потішить ся скоро.

Павло. Ви не мішайте ся, не ваше діло.

Піяковський (до себе). **Мурґа,** хам.

Омелько. Що там жаль, я на се не маю коли. Я вже дав завдаток на їзду.

Олена (бере його за руки). Так тоді бери і мене зі собою і діти.

Гриць. Одурила жінка, цілий фрейт брати зі собою.

Омелько. Прийде час і на то. Я там цента не пропушу. Я-ж не піяк жаден. Шкода слів, не робите запису, то я зажичу ся і поїду.

Антін. Га, щобишь не нарікав на рідного вітця, то я тобі записую твою частку, шість кавалків поля “на горбку”.

Омелько. А з хатою як буде?

Антін. Хати до гробу не возьму я з собою. Нехай пан писар всьо напише і нехай діє ся воля Божа. (Встає) Жінко, ходи, зайдемо до священика, діло є (хоче йти).

Піяковський (задержує його). Перепрашаю, чи писати з штемплями, чи без?

Антін. Що се за публіка?

Піяковський. Ніби просив би я задаточок, щоби ліпше писало ся.

Омелько. Не трівож батька, зі мною маєш діло.

Піяковський. Бо ніби обі сторони повинні.

Антін. Я скоро верну (відходить з Анною).

СЦЕНА 16.

Ті без Антона і Анни.

Павло. Брате, не маєш ти серця так загризти тата й маму. Диви, на них від жалю лиця нема.

Омельян. Е, що там, ще ти будеш базікати (ударяє рукою о стіл). Я так хочу і кінець.

Олена. Омельку, таж тебе всі тут так люблять.

Гриць. Як пси діда.

Омельян. І ти жінко ще? Чого хочеш, чи я тебе на вік покидаю? Га?

Олена (до людей поволи).

І сам помчав

В далекий світ.

(Шняковський вже від хвилі посуває ся до Стехи і бере її за підбородок, а в тій хвили Стеха дає йому в лице).

Омельян (оглядаючи ся). А се що таке?

Стеха. То я дала пану писарю задаток на письмо.

Гриць. Ха, ха, ха! Козир дівка. Я би зараз з тобою оженив ся. Гей, Омельку музиків би на пращанє, таж то остатня твоя ту неділя. Ходи, Стеха, закрутимо ся.

Стеха. Геть від мене.

Гриць (співає).

Неділеньку божу, божу
Треба освятити,
Як не схочеш танцювати,
Не схочеш робити.

Стеха (поважно). Омельку, виведи тих гостей з відсіля. У нас не радість, а смуток і біль.

Омелько. Дурні ви всі з вашим смутком. Ходім!

(Омелько, Гриць, Піяковський виходять).

СЦЕНА 17.

Стеха замикає за ними двері. Олена входить з другої сторони. Стеха підходить до неї. Олена падає на її груди.

Стеха. Не побивай ся, Олено.

Олена. Сестро моя, знаєш, хто він?

Стеха. Знаю. То — блудний син.

Куртина спадає.

Кінець I акту.

ОСОБИ ДРУГОГО І ТРЕТЬОГО АКТУ.

Милі — Омелько — з акту першого.

Гари — Гриць — з акту першого.

Піяковський — з акту першого.

Мері, літ 25.

Максим, єї муж, літ 30.

Осип, дядько Омелька, літ 65.

Майк, літ 20.

Ені, дівчина, літ 20.

Кейда, дівчина, літ 20.

Діє ся в пару місяців по першому акті у
Америці, та не в Нью Йорку.

Між першим а другим актом, так само між
другим а третим минає кілька місяців, між тре-
тим а четвертим один місяць.

А К Т ІІ.

Сцена представляє звичайну американську кімнату, серед неї стіл, крісла, на стінах пустога.

СЦЕНА 1.

При столі сидить Гари і Майк.

Майк. Слухай, коли ми підемо до роботи?

Гари. А бо я дурний? Зле мені, чи що? Їсти дають, пити дають.

Майк. Часом і по хавці дадуть...

Гари. Ти, мой, мовчи, абись сам не дістав. Раз, нічо не значить, та вще за дурницю. Не бій ся. Милі добрий хлоп, ми-ж його краяни. Я его тут привіз.

Майк. А на скілько того паньства стане, та?

Гари. Не стане, тоді дальше піду. А хоче хлоп гуляти, хай гуляє, не твоє діло, ні мое.

Майк. Про мене, та про мої діти, щоби я їх мав. А випити би можна.

Гари. Чекай, аж Милі прийде. Го, го, нині забавка буде, прийшли мабуть гроші з краю.

Майк. Свиня же він лишати камратів на сухо.

Гари. Ба, він би не лишав, та его господиня. вона его у всьому доброму перебиває. Вчера ка-

жу: позич доляра; думаєш, що дав? Як стала пацекувати, начеби шлюбна жінка.

Майк. А в него справді є жінка й діти?

Гари. Як би не була. Богаті. Тільки, що він свою пайку взяв. Три морги поля таки сейчас продав, а три оставив. Мабуть чи не за ті то морги гроший жде.

Майк. За остатне?

Гари. Або що? Я нічого не маю, а жию. Слухай Майк, я тобі все кажу, що ти з роду дурень.

Майк. Ага дурень! А диви, колись обциганив я нашого салюністу на цілого доляра і що мені зробив?

Гари. Таж за то ти сидів цілу неділю в джелю.

Майк. Велика річ тиждень. Другий би три місяці сидів, а я тільки тиждень. А, до біса, пити ся хоче, най тя хороба..... А то як не йде, так не йде.

СЦЕНА 2.

Входить Мері, убрана як при хазяйстві.

Мері. Ви чого ту засіли, що то салюн, чи що?

Майк. Не в вас сидимо, а в Милія хаті.

Мері. Я тебе не буду питати, де ти сидиш, а як тя заїду в карчло, то почувеш, з ким діло.

Гари. Дай спокій, бабо, не кази ся: Хати він

тобі не з'їсть. А пожалує ся Миліюви, то він не йому, а тобі всипле.

Мері. Що Милі, то Милі. Він ту бас, а вам зась до него і до мене! Чуди?

Гарі (шарить по кишнях). На, Майк, знай пана, мавш два центи, іди, принеси сигареткі. А мечків не забудь. Чув?

Майк (бере гроші). Певно, що не забуду (виходить).

СЦЕНА 3.

Гарі і Мері.

Мері. Ти не знавш, куда Милі пішов?

Гарі. Мабуть за грішми. Баль буде нині.

Мері. Не новина. Потім вас п'яків за погн таскати треба.

Гарі. А тебе, якось, не тягнув я також? При забаві всьо можна. Тільки, слухай бабо, памятай, аби я нині які центи дістав. Даром дав я тобі такий джяб, чи що?

Мері. Овва, що за джяб. Або-ж я не мала свого дому, чи що?

Гарі. Не тра було кидати.

Мері. А чого-ж ти все юдив і юдив, га?

Гарі. Добра я тобі хотів. Ліпше з Мпліюм, хоч не муж, як з твоїм чоловіком, що навіть найн-та на пиво у хаті не має.

Мері. Наскучала ся я з ним. Бувало мало не загину. Єще поки хлопці на борді були, то єще яко тако, а коли всіх прогнав, так хоч гинь.

Гари. Бо ти дурна. Було одного тримати ся, а не до всіх зуби сушити. Як я у вас жив, правда, все гаразд було (обнимає її і цілує).

Мері. А ти мені гляди, аби Милі того не догадав ся.

Гари. Не на дурня попала.

СЦЕНА 4.

Входить Майк, кладе три папіроси і єще дві цілі пачки.

Майк. Ось вистане до вечера.

Гари. Ти, мой, то звідки?

Майк. По дорозі найшло ся. Жид старий, підслінуватий, обернув ся за мечками, а ті пачки самі гуц мені в кишеню.

Мері. На молодого злодія і то добре.

Гари. Коби ще так і до салюну зайшов, здаючи ся. Гей, нема то у світі, як хитро, мудро жити.

Спів.

(арія: Чи то тая керниченька).

Всі.

Ой весело в єввіті жити, то справдішний рай,
Не журитись, не робити, їж, пий та гуляй.

Гей грай, грай музика,
 Нічка не велика,
 Враз настане день.

Хто сумує, той марнує молодий свій час.
 Смерть за нами забанує, чорт пірве всіх нас.

Но хто нич не дбає,
 Хто пє і гуляє,
 То щасливий він.

(По співі).

Мері. А бо я знаю, що робити? Як бим знала, що Милі прийде на вечерю, то бим наготовила доброї закуски (легко гикнула). О, хтось мене згадує.

Гарі. Певно, або сто жінка, або твій чоловік.

Мері. Шарап, не мішайся до того. А мій, як би знав, де ми живем, певно би прийшов.

Майк. Не велике діло дізнати ся.

Мері. Дуже я сто бою ся. Не хочу з ним жити і кінець.

Майк. А як на суд піде, га?

Мері. За то суду нема. Або я що злого роблю? Служу за господиню і кінець. Віг би там дбав за него.

СЦЕНА 5.

Входять Кейда і Ені.

Кейда. Галов. Мері!

Гари (прискакує і обіймає її). Галов май світгарт.

Кейда (відтручує його). Іди від мене, диви, цілу вестку помяв. Що тебе, боме, вще чорт не взяв.

Гари. Хиба разом з тобою.

Мері. Сідайте дівчата. Щож Ені, як тобі служить ся?

(Ені і Кейда сідають).

Ені. Добрі жиди, нічого казати. Тільки жидівка, сказала ся, все підглядає, чи бас не крутить ся коло мене.

Кейда. То кожда так.

Ені. А вің де тільки надибле, то чи погладить, чи поцілує і все кводра мені в руки, а на двері оглядає ся.

Мері. Я за три роки служила у одного пана-жида. Добре мені було, дві сотки зложила. Та раз, без марницю, в ночи мене баска нагнала.

Гари. Що там жидівки, трястя їх мамі. Дівки, давайте кводра на пиво. Ені, давай з тих жидівських.

Ені. Пив бись. Єще чоґо не стало.

Гари. Як так, то сидіть собі самі, жидівські помийниці. Ходи, Майк, Милія зустрічати.

(Майк і Гари виходять).

СЦЕНА 6.

Мері. Ені, Кейда.

Кейда. І як же тобі жив ся?

Мері. Добре, а що вже весело, то весело.

Ені. Милі робить?

Мері. Єще би там. Тільки гроші прийдуть, він бізнес зачне. Або салъон або штор.

Кейда. А не дуже?

Мері. Щоби дуже, то ні, так в міру, два рази на день п'яним я його не виділа.

Ені. За жінку не згадує?

Мері. Ні словечком. Або-ж зле йому. Нині мабуть за грішми пішов. Тільки, що ті боми його обсіли, а він, як випе, то би сорочку зі себе дав. Но, я сиджу і сиджу, а тут пора що зготовити на вечеру. Ходіть дівчата, допоможете.

(Всі три виходять).

СЦЕНА 7.

По хвили входить Максим.

Максим. Мабуть попав я. По острих ножах волів би я йти, як вступити у тавий дім. Га, щож, нехай колись мої діти не плачуть на мене. (За сценою чути голосний сміх Мері). То вона сміє ся. А там двоє пісклят-дітей так гірко плаче і матер взиває. Гей, нема правди на світі (задумує ся).

(За сценою чути голос Мери). Я сама принесу. тільки що гроші возьму.

СЦЕНА 8.

Мері (стає у дверях). Се ти, Максиме? Зачим зайшов тутки? Мене шукаєш? (підходить ближше).

Максим. Ні, Марино, я тебе не шукаю, а твої діти, що ти їх кинула, вони плачуть за тобою.

Мері. Велике мені діло діти. Віддай до сиротинця і кінець.

Максим. Жінко, таж нині німа звірина не відрече ся свого плоду, сука не відступить від щенят своїх.

Мері. А я не сука. Раз я сказала, що не хочу тебе знати, так не хочу.

Максим. І не жаль тобі тих дітей. Не встид, що люди пальцями на тебе показують?

Мері. А бо я що злого роблю? Служу і кінець. Може не вільно. А не подобав ся тобі, то йди до суду.

Максим. Не хочу я такої матери для своїх дітей, що аж судом її стягати треба.

Мері. Попробуй силою тягнути. На ланьцух мене не візьмеш, ниві прийду, завтра знов утечу.

Максим. Слухай, вертай до дітей. А ні, то я заберу їх до краю, і там коротати з ними буду

свій вік. Но Бог не простить тобі того.

Мері (до дверей). Гей, дівчата!

СЦЕНА 9.

Входить Кейда і Ені.

Мері. Дивіть, який ксендз увійшов ту в хату. Казаня мені каже. Так, при людях, знай, що волю жида, нігра, як тебе. І на очи не показуй ся мені. Не видала шляхтича. Диви, який красавець.

Максим. Жінко, вздержи язик. Бог мене скарає на дітях, если коли я був злий для тебе. Я робив, руки відрабляв. А ти не глузуй, бо диви ся, ті руки здорові еще, (дуже сильно) еще зможуть удушити таку змію-гадюку, як ти.

Кейда і Ені (кричать). Йой, мордувати хоче! (утікають).

СЦЕНА 10.

На порозі стає Милі.

М'ялі. А се що такого у мойому гавзі? Ти чо-го ту зайшов?

Максим. Не тебе видіти, а всі, матір моїх дітий.

Милі. Так і виноси ся здоровий, поки кости цілі.

Мері. Мільку, вижени его, дай на поліцію знати, аби не важив ся мене напастувати.

Максим. Я йду! Но слухайте! У тебе, чоловіче, також діти, не дай Боже, аби вони тільки терпіли, що мої. Я їх клясти не буду, а тобі — най Бог простить (відходить).

СЦЕНА 11.

Милі, Мері.

Мері. Видиш, напасть.

Милі. Може й сама його тутки тягнеш?

Мері (гладить його попід бороду). Що тобі, мій соколику. Я его? Навідженого? Прийшов, пішов. Ось дівчата свідками.

СЦЕНА 12.

Входять Кейда і Ені.

Ені. А я страх налякалась, гірше, як колись своєї жидівки.

Милі. Що там таке. Мері, готов вечерю, гості будуть. Чого нам журити ся. Гроші є, бізнес буде. Як гуляти, то гуляти (сідає до стола).

(Мері сідає ему на коліна).

Мері. А чого-ж би купити?

Милі. А свиню цілу купуй. М'яса і телячого і свинячого, курий кілька, паїв, айскріму. Капусти їсти не буду. Не даром я богацький син. Ну, мершій. А ви, дівки, сідайте біля мене.

СЦЕНА 13.

Милі. Так має бути. З роду на пана я родився, не на хлопа. Правда, дівки (пригортає обі до себе).

Ені. Йой, як би Мері вздріла.

Милі. А вона жінка мені, чи що?

СЦЕНА 14.

Входить Гари і Майк, оба несуть фляшки і ставляють на столі.

Гари. Дотаскали. Аж кортіло на дорозі спробувати, та якось не ладно.

Майк. Є вино й солодка і гірка горівка.

Милі. Гей, Мері, шклянок давай, їсти неси.

(Гари вибігає, за хвилию вносить шклянки, ставить перед усіми).

Милі. Я виски не хочу, вина мені (бере фляшку). Мері, ходи скоро.

СЦЕНА 15.

Мері вносить миски з їдою.

Милі. (наливає їй). Пий, бабо, тільки нашого, що живемо. (Всі пють). І ще наливай. Не бійся, гроший як у жида. І ще будуть (пє).

Мері. Дай, Милянцю, я схочу гроші.

Милі. Або їм зле у мене, що?

Мері. То ти мені не віриш?

Милі. Що там пусте балакати. Пийте! (ч.з.).

Гари. Де там у нас, на селі, пив хто таке
лівно.

Майк. А квасу з вогірків не напив би ся.

Милі. Що там старий край. Годегел з ним.
Тутки я пан і все. (До Мері). Ти чого надула ся,
га? (Саджає її на коліна). Зле тобі тутки, що?

Гари (до Ени). А ти, жидівсьька сороко, що?
Ходи крутанини (тягне її на середину і крутить
ся з нею).

Майк (до Кейди). Кейда, ми від мачохи чи
як?

Кейда. Відчепи ся.

Майк. Ходи, бо як тя вріжу в галамагу, то
сейчас підеш.

Мері. Іди, коли тя так ладно просить.

(Майк насильно тягне Кейду і йде з нею
крутити ся. Милі не і дає зі своєї шклянки пити
Мері, та цілує його. По хвили тамті устають кру-
тити ся).

Гари. Коби музики, тоби раз.

Милі. Будуть і музики. Гроші є. Най всі
знають, що пан гуляє нині.

Спів.

(арія: Ой не стій під вікном).

Не журись, не сумуй,

Пригорнись, поцілуй.
 Погуляти не біда,
 Дівчинонько молода.

*

Закуси, попивай,
 Що Біг дасть, не питай.
 Не жури ся тим гріхом,
 Що гуляла з козаком.

(По співі).

(Гари хватає з миски цілий ланц франк-фортерів, що держать ся з собою, кидає один кінець Майкови, той бере в зуби, Гари з другого кінця і так танцюють. Всі сміють ся).

Милі. А то видумали. Пийте, дівчата!

СЦЕНА 16.

Входить Осип, чесний старик, літ 50.

Осип. Слава Ісусу! Що в пості гуляете?
 (Мері зіскакує з колін Милія і стає біля него).

Милі. А ту в Америці, який піст, га? Сідайте дядьку, може випште.

Осип. Ні, Омельку, я не пю нічого

Мері. То закусіть.

Осип. Не оскоромив ся я за ціле жите в пістний день мясом, то і тепер того не зроблю.

Гари (окружив Осипа з заду і наспільно пакує йому в губу кусень ковбаси). Ану попробуйте.

Осип (відтручує його). Іди негіднику. Пошануй мій старий волос.

Милі. Гари, шарап! Що-ж принесли ви нам, дядьку?

Осип. Письмо я тобі приніс від твоєї жінки. Ось воно (дає лист). Писали до мене, і до тебе долучили, просять, абись перечитав.

Милі (кладає на боці). Буде час. Тепер я забавний.

Осип. Пишуть, що мама дуже хорували і діти.

Милі. Тай подужали. Що пишуть, то й сам прочитаю (пе).

Осип. І мама дуже просять, аби ти не продавав Мендлеви поля і щоби ти не зробив так, як той блудний син, що

Масток взяв,
Не попрощав
Отця старого,
Ні роду свого.
І сам помчав
В далекий світ.
Там блудно жив,

День, ніч, гуляв,
 Все змарнував,
 Майно пропив
 І марно згиб.

Гарі. Дивіть, які цікаві байки ви, дядьку, знаєте. Ану еще за нікля.

Милі. Що я роблю, то роблю, всім зась до того. Чуєте? Марную, то своє, не чуже

Мері. Певно, що так.

Осип (встає). Тебе, жінко, я не знаю. А се син моєї рідної сестри. Кому-ж памятати о нїм, як не мені? Омельку, глянь на Бога; на жінку, на діти згадай, на тата, на маму, на руський свій нарід. Люди пальцем показують на тебе... Зле жиєш, чужі діти плачуть на тебе.

Милі (зриває ся). Ба, а се що? У мому домі? Ти псе старий, підеш ти? (До Гарія і Майка). Хлопці, за двері з ним. Щоб слідом его тут не пахло.

(Гарі і Майк хватають Осипа за руки, той отрясає ся від них).

Осип. Сам я іду. Боже прости вам.

Мері. А в карчило його. Диви, який нарчитель.

СЦЕНА 17.

Ті без Осипа.

Милі (сїдає, по хвили не цілу шклянку вина. **Мері** за той час взяла письмо і спрятала за пазуху). Письмо мені положи до моєї скринки. Е, що там на старого ворона оглядати ся.

Мері (гладить його). Певно, що так, закуси Мільку. Ану, дівчата, якої веселої.

(Милі пє).

СЦЕНА 18.

Входить **Піяковський**, дуже бідний.

Піяковський. Пшепрашам, чи ту мешка пан Омелян? Мам честь пригадати ся, естем пан **Піяковський**.

Милі (зриває ся). Гей, та то наш писар. Вас що тут принесло.

Піяковський. Біда, як ся каже.

Гарі. **Піяковський**, і ти тутки? (Хватає его руку і стискає так, що той аж козака гуляє).

Милі. **Мері**, то есть мій краян. Сеґан **Піяковський**. Дайте йому пити (саджає його). Чоґе-ж ти ту їхав?

Піяковський (пє одну і другу). Через злих людей. Очернили мене, наговорили і зі встиду я ледво ту дістав ся. А тут ніхто мене не поратує.

Милі (уже сильно паний). Як то ніхто. А я що? Дїд чи хлоп? (Витягає жміт гроший і кладе перед себе). На, десятку мавш (пє).

Мері сідає Милійови на коліна, Ені з заду чіпає ся его плеча, Кейда так само, Гари і Майк найблизше них, писар сховав гроші і халчиво їсть).

Мері. А мені, соколику, нічого? Я-ж твоя Мері.

Милі (дає їй десятку). На, знай пана. Гей дівки, котра мене поцілує, дам по п'ятці.

(Кейда і Ені нараз голосно его цілують).

Гари. А нам, товаришам своїм, нічого? Я-ж тебе привіз.

(Милі дає всім по п'ятці).

Мері. Єще одну дай, а я куплю собі золотий зингарок.

(Вс чіпають ся Мілія).

Милі (встає, держить гроші в обох пригорщах). То сховаю, бізнес заложу. (Незамітно п'ятка ему падає). Так, сховаю, бізнес заложу. (Виходить заточуючись, а всі крім Піяковського за ним з криком): Милянцю, серце, дай єще.

СЦЕНА 19.

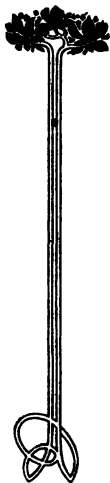
Піяковський сам.

Піяковський (встає). Хе, хе, хе, добре я графив. (тягне з фляшки). Буде можна відпочати у краяна. (Дивить ся на землю і піднімає п'ятку). Хе, хе, хе, то сховаю. (Ховає п'ятку, на-

пихає усі кишені мясом, дві фляшки тащить та-
кож). І то сховаю, бізнес заложу. Хе, хе, хе.

Куртина спадає.

Кінець другого акту.

АКТ ІІІ.

Сцена та сама, як у другому актї, тільки на боці стоїть ліжка або мала софка.

СЦЕНА 1.

Мері і Гари сидять при столі.

Гари. Деж він пішов?

Мері. Казав, що душно йому у хаті. Най йде, кудя хоче. Щоби був у шпитали еше лежав, а тут нудить собою.

Гари. Думаеш, що, будуть тримати без гроший? А скоро пішли ті гроші, за пару місяців і нічо нема.

Мері. Най би був дбав за них. Я йому казала сипати грішми? Купив штोरик, може я не дбала за бізнес?

Гари. За свій, то правда.

Мері. Тільки ти не пащекуй. Мало сигаретків і кендів і ковбас ти набрав, а може цента я взяла від тебе? Ну, за три місяці зі штору ні сліду. А сам він що? На Ену пів сотки видав. Кейді зингарик купив, а решту з тим злодієм Піяковським пропив. Тепер зі шпиталю нагнали, нехай робить собі, що хоче.

Гари. А що-ж з нами буде?

Мері. Отсе мені журба. Що, на світі місця нема вже?

Гарі. Як се, я мав би остати сам тутки?

Мері. Що мені з тобою? Абись еще не пив то друге діло, а так бомом хвалити ся буду, чи що?

Гарі. Пити, не пити, все умреш. А кидати не кидай мене. Ми-ж тільки часів знаємо ся.

Мері. Шкода часу на балачку. Йди тепер де хочеш, а я вечером поїду до Нью Йорку. Хочеш їхати, будь на дипі, то може тя возьму, а ні, то з Богом.

СЦЕНА 2.

Входить Милі, страшно винужденілий, зі слідами слабости.

Милі (сідає на кріслі). Мері, мені би молока.

Мері. А де-ж мені взяти его? Хибаж украсти, чи що? Цента не маю одного, а він молока хоче.

Милі. Таж еще колись у тебе була десятка, чи й більше навіть.

Мері. Була, то моя заслуженина. Дармо я тобі робила?

Милі. Так ти кажеш? Коли у мене були сотки, тоді ти уміла дбати за мене, а тепер я гину

на очах твоїх і тільки віддяки від тебе.

Мері. Слухай, чи я тобі жінка, чи що? Платив ти мені, я тобі робила, не маєш чим платити, моїй службі кінець.

Гарі. Певно, що так.

Милі. І ти, ніби приятель так кажеш? Се за моє добро заплата.

Гарі. Е, таких приятелів. На мене багато не видав, а було дівкам зігарків не купувати. Той все. Що там згадувати все, що було. Гуд бай Чалий (виходить).

СЦЕНА 3.

Милі і Мері.

Милі. Де я розум мав братати ся з ними. (По хвили): Душно мені, у грудях палить... В очах темніє. (Мері за той час з другої кімнати виносить пакташку). Ні помочи, ні розради. (Глядить великими очима на Меру). А ти куда йдеш?

Мері. Чогож мені тут еше сидіти? З голоду помирати? Завтра так чи сяк з хати вигонять за рент. Піду я глядіти для себе хліба.

Милі. А я? Де-ж я ся дію, слабій, нещасний?

Мері. Не моє се діло У тебе тутки дядько є, до него йди. А я мужня жінка, у мене діти Було

не гуляти, а тепер... е що там казати, гуд бай Чалій (виходить).

СЦЕНА 4.

Милі сам.

Милі. Всі кинули. Сам, без нікого (встає). Щоби було кому хотяй до шпиталю провести. Ніхто й не загляне. А колись у мене було тільки приятелів. (Глядить по кишенях). Десь мав я еще пару центів? Чи не в куферку вони? (Іде до куферка, отвирає, шукає). Нема... Все забрала. (Витягає лист). Що се? (Сїдає на ліжку чи на софїї). Письмо... від... жінки... Ні, не стану я его читати... Забув я на них... Но ні, перечитаю, все одно, нехай хотя знаю, як кленуть вони мене (роздирає). “Дорогий, єдиний мій мужу!” (Говорить): Як се? Вона мене називає і дорогим і єдиним? (По хвили читає): “І я і діти, ми рано і у вечер молимо ся Богу, щоби ти, мій мужу, був щасливий і не забув на нас. Кожного дня, кожної години ми згадуємо на тебе і ждемо твого повороту. Що нам люди пишуть ми не віримо. Ти наш і наш все останеш. Воля твоя продати ґрунт, роби, як сам знавш, коби тільки не в жидівські руки. О се одно тебеі тато і мама і я і діти, хотя малі, просимо. А згадувати тебе будемо за то при кожній Службі, при кожній молитві. Бо ми всі

так тебе любимо...” (опускає лист з рук, говорить): Так вона пише... А я. Я й не думав о них... (хватає ся за груди). Як ту пече страшно! (Падає на ліжко, чи софку). Горе, горе мені окаяному! Забув я на Бога, забув на кров свою... Там вони чесні, праві, а тут я... Юда проклятий! (По хвили): Води, чарку води!... Нема кому подати. Там у нас, в домі вітця мого, там пес не жажде води, а я тут найгірший всіх. А вони, вони люблять мене, вони молять ся за мене. (По хвили): Боже, прости, прости, прости! (Лежить без чутя майже. Сцена затемнює ся до половини. З одної куліси до другої переходять німо, без життя у твари, наче неживі: Олена і двоє дітей, при виході в другу кулісу звертають ся до ліжка і простягають всі трое до него руки, почім німо виходять. Повне світло). Жінка, діти! (Світло погасає; Антін і Анна німо переходять сцену і так само простягають до него руки, почім відходять. Повне світло). Отець, мати... (Падає в обморок).

СЦЕНА 5.

Входить Піяковський.

Піяковський (глядить на ліжко). Аве! (глядить у двері другої кімнати). Ага, пташки фру, фру! А той, чи копита не натягнув? (Притягає

ся Миліюви). Єще ні, но як не нині, то завтра. Гм, не багато діла мені тутки. З паньством кінець. (Дивить ся на відкриту скринку). О, єще щось є (витягає дві сорочки і ковнірик). І то придасть ся.

Милі (тихо). Води!

Піяковський. Води? Я би скорше водки випив. Ні, голубичку, бою ся я тобі води давати. Єще-б зашкодило. Ліпше най так остане. Ну, гуд бай Чалий (виходить).

(Хвиля павзи).

СЦЕНА 6.

Милі сам.

Милі (як попередно). Води!... Там всі вони, а я тутки... води.... Простіть... Блудний я син...

СЦЕНА 7.

Входить **Осип**.

Осип. А се що? Він сам, без пам'яті? (Підходить до него). Господи! він без пам'яті. (Вибігає приносить води і обливає нею лице Милія). Нещасний чоловік. (Підносить єго голову): Омельку.

Милі (відкриває очі). Чи се ви, мамо?

Осип (кладає єго голову на подушку). Омельку, се я, я, дядько твій.

Милі (відкриває очі) Дядько, то ви? Ви прийшли... Води дайте Христа ради!

Осип (подає воду). Пий синку, пий. Ми не дамо тобі пропасти.

Милі (підводить ся). Дядьку! Зле зі мною. Всі кинули. Сам я, гину, гину. А там вони... Тато, мама, жінка, діти.... Дядьку, бою ся умирати. Бог, суд... (падає).

Осип. Бог простить і всі простять. Наш ти, наша руська кров; гріха в нас много, но і жалю много. Як тобі, лекше?

Милі. Не знаю. Здаєсь спати хочеть ся. Скажіть мені дядьку, скажіть що такого аби я уснув так солодко, як тоді коли ще малим був.

Осип. Так слухай:

В пустини, гень далеко,
 Де вовк на жир все жде,
 Посеред вічної спеки
 Там свині син пасе.
 І голодом конає,
 З посухи умирає
 І в нужді він сягає
 По корм, який їдять
 Ті свині.
 А думки все ся мчать:
 Там нині

В отсїй годинї
 У рїднїй там країнї
 Нїхто там голоду не знає,
 Наемник кождий має
 Доволї хлїба і страви,
 Лиш я оден лукавий
 І грїшний я тут погибаю
 Коли згадаю
 Мїй грїх тяжкий.

О, отче мїй!
 Отцем прощєня раз ще будь!
 У бїдну грудь
 Пішли спасєня ти надїю.
 Дивись, я гибну ту і млїю.

Но встану я:
 До стїп отця
 Припаду, зарїдаю
 І скажу так:
 Перед небом і тобою
 Я согрїшив.
 Я грїх свїй знаю.
 Не то, щоб жив
 Я у хоромах і палатї,
 Но як остатний і проклятий
 Слуга, наемник і батрак.

Хочу ізмити всі провини.
 О, отче добрий і єдиний
 Споглянь на мене з висоти,
 Прости, прости, прости!

Отець простив.

Милі. Отче прости!

Осип. Так синку проси ще і матери прощення. Она, та Русь свята, та єдина Мати, і вона простить, тільки моли о се, а щиро.

Милі (ледви чутно). Мати, прости! (Засипляє).

Осип (кладає руку на його голову, тихо і поважно): Єсли-б гріхи твої були як кров і китайка, я обмию їх і ліпше сніга очищу тя.

(Світло гасне на сцені, або можна устроїти другу маленьку куртину з арґантини. По хвили світло бє сильнійше, при Милію стоять всі: Антін, Анна, Олена, діти з простягненими до него руками, сейчас куртина спадає. Або можна се і пропустити.)

Кінець третього акту.

АКТ IV.

Сцена як у першому акті.

СЦЕНА 1.

Анна і Олена сидять на лаві, діти бавлять ся серед хати, перед образами лампадка.

Олена. Ні чутки, ні вістки. Може і погиб де.

Анна. Ні, Олено, моє серце звістило би мені се. Приступив блуд до него, та (поважно) слухай дитино. Не дасть Бог ему пропасти. Я тисячні клала поклони, я Богу молила ся, я ночий недоспала, а вірувала, що діти мої все остануть такими, якими хотіла я їх мати. І він не пропаде, повір мені.

Олена. Бог говорить устами вашими. І я передаю ся Йому і знаю, що дітий моїх не оставить він спротами. Бо я, я також мати.

У мене діти, дивіть, ті діти,
Будучність наша, наша надія.
І як без батька дітям тим жити,
Чи прийде вітер, чи суховія,
Хто сохраниць їх, хто їх оگریє.
Дивіть, земличка, вона омліє,
Як батько-сонце ей не оگریє.
А нам як жити, скажіть, як жити,
У мене діти, нещасні діти.

Анна. Будь певна, що ті діти, вони остануть тим, чим ти їх хотїла мати, коли родила їх, чесними, руськими, нашими.

СЦЕНА 2

Входить Стеха.

Стеха. Ну, завжди тільки піклуєте ся і піклуєте. Чого журити ся, більшому горю не бути.

Анна. І ти, Стехо, такого не кажи. Що дасть Біг, то дасть, а против волї Його не нам іти, не нам у проу з Ним ставати.

Стеха. Та бо вам нічо дивити ся, а отсе усі люди сміють ся, що наша земля, за яку тато так дбали, пішла у жидівські руки. Атже вона дідівська, прадідівська. А через кого?

Олена. Не суди його. Се-ж брат твій. А ті діти то його діти.

Стеха. Сестро, чи я його суджу? Не вже-ж він не наш, не рідний? А тільки жаль, що так низько, так гіршно відрік ся він тебе і дітий.

Олена. Остав Стеха, ні слова більше. Як і що він робив, то він віддасть суд за то, но при менї, при его жінці, ні слова об тім. Він мій муж, за него я постою хотяй і житєм.

Стеха. І не в думці менї з'обиджати его. Тобі він муж, а менї брат, однаково любимо его. Що-ж мамо, давно не були у нас?

Анна. Ой доню, доню, куда мені старечими ногами йти на кінець села. Відбігли ви, діточки, від мене, одно на кінець села, друге до Америки, та у серцю мому які ви близькі, неначе би тоді, коли всі малими у ніг моїх іграли.

СЦЕНА 3.

Входить Терешко.

Терешко. Сла-ава Су-су-су...

Анна. Сідайте, Терешку. Що принесли нам?

Терешко. Пан мача-а-альник про-осили, аби ваш га-газда до них за-айшли.

Олена. Тата нема. Но як прийдуть, то ми їм скажемо.

Терешко. А від О-омелька вістки не-нема? Шкода, до-о-брий був.

Олена. Дякую вам. Терешку, за добре слово.

Терешко. Пе-евно, що він ве-верне, мені снило ся, що так....

Анна. І за се спасибіг. Для него у нас одні і ті самі серця.

СЦЕНА 4.

Входить Антін і Павло.

Антін. О, і Терешко тутки. Певно начальник кличе. Скажіть, що скоро і прийду. А тепер устав я трохи (сідає).

Павло. Всі ми разом, а де-ж Стехо твої Васи́ль?

Стеха. У него нині діла стільки а стільки. Він розглядує усі книжки і читальні і каси і крамниці. Богацько центів прийшло для нас з Америки.

Антін (пону́ро). Видів я, тільки одного імені нема там. Покарав мене Бог.

Олена. Тату, дивіть на ті діточки, вони просять поми́лування за него. Не до́рикайте.

Антін. І не думаю. Що-ж Павле, як воля твоя, перечитай мені, знаєш се, що так пліняє моє серце. Не довгий вік мій. Знаю се, та тільки одно хотів би я видіти, сповнене сна, який сниться мені так часто.

Павло. Так за блудного сина перечитати вам? У мене тільки кінець того.

Анна. Читай, сину, той кінець то сам мід на серця наші.

Павло. Най буде по вашому. (Іде, бере книжку і вертає). Тільки, що тепер не так легко вернути із пустині. Бо та пустиня, то море і глибоке і далеке (розгортає книжку).

Стеха. Ти-б читав скорше, а не роздумував.

Павло (читає):

Отець прощає,
 В обійми сина приймає,
 І цілує щиро, повідає:

Щаслив,

Хто все на Бога уповає,
 Такого Бог не оставляє.
 Отсе мій син ожив,
 Із смерти встав, Бог гріх простив,
 А я, прощати я не в праві,
 Я можу тільки більш любити.
 Нехай-же син мій в княжній славі

Зачне так жити,

Як сам задумав, коли мир
 Вступив у нього там в пустини.
 А я взиваю всіх вас нині

На пир.

На пир прощення всі прийдіть!

Антін. Щасливий отець. Що дав би я, за те,
 щоби наш Омелько вернув.

Павло. За що, тату? За то, що прогайнував
 нашу працю? Що там, у Америці, живе, як тата-
 рин який? Е, аж лячно слухати того (виходить).

Анна. Нема мира між нами, забуває Бог про
 нас.

СЦЕНА 5.

Павло вертає.

Павло. Простіть, тату, зле я зробив, що виступив словом против свого брата. Хто знає, що з ним. А ви відпустіть з ласки вашої.

Антін. Всі ми люди і стільки, один грішить у малому, другий у великому. А судя нам всім — сам Бог.

Спів.

Всі:

Блудним сином світ блукає,
Хоче щастя і не знає,
Що то щастє в між нами,
А ми допчемо ногами
Наше щастє і не бачим.

*

І ридаєм, гірко плачем,
Що та доля, як лебідка,
Промовляє тільки зрідка
До серденька і питає,
Чом людство усе блукає
І ночує десь під тином,
Чом ми вічно блудним сином.

Олена і Павло.

Блудним сином, Русе Мати,
Рід наш вічно ме блукати.

Поки того не спізнає,
Що Русь єдності бажає.

(Всі повтаряють послідні слова).

(По співі).

Антін. Аж лекше на серци. Ну, унучата, ходіть трохи до мене. (Діти бігнуть на залюбки). Ось іу сідайте на коліна (саджає їх), щож любите дідуся?

Олена. Єще би їм не любити за добро ваше. Без вас вони бездомні сироти (плаче).

Анна. Не плач, Олено! Бог знає, що робить.

Антін. А терпен спасен.

СЦЕНА 6.

Вбігає Терешко.

Терешко. Бі-бі-бійте ся Бо-бога... та-та-та новина, та-та-та....

Анна. Щож такого?

Терешко. Та-та-та... .я-я-я... Так-так-так... (задиханий сідає на лавку). Не-не могу сказати.

СЦЕНА 7.

Входять, скілько мога, на сцену людей у народних уборах.

Антін. Господи, що се такого? (Стає з Анчою супроти головних дверей).

108

ЧИСЛО 16
ВИДАВНИЦТВО РУСЬКОЇ КНИГАРНІ
В СКРЕНТОН, ПА.

В неволі темноти.

Комедія з життя
русько-американського народу
у 3 актах.

Написав Єронім Мудзик.

1914.
З УНІВЕРЗАЛЬНОЇ ДРУКАРНІ
(Universal Printing Co.)
SCRANTON, PA.

Особи.

ІВАН, літ 60.

ОДАРКА, его жінка, літ 50.

МИХАЙЛО, їх син, літ 26.

ОЛЯ, его жінка, літ 20.

КАТЕРИНА, дочка Івана, літ 20.

ФРЕНК, жилиць Івана, літ 25.

БРОЦЬ, сусід Івана, літ 55.

ДОЦЯ, его жінка, літ 50.

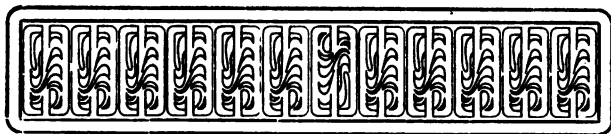
ПЕТРО, брат Івана, літ 40.

РОМАН, літ 30.

ОЛЕКСА, літ 30.

СРУЛЬ, літ 45.

Річ діє ся в закутах Америки у нашу добу. Між
1 а 2 актом минає 4 дні, між 2 а 3 одна ніч.

АКТ I.

Сцена представляє собою звичайну кімнату, ось таку, у яких в Америці живуть наші переселенці, тільки без ліжок. На стіні висить всяка одежа. Одні двері на вулицю, другі до дальшої кімнати. Стіл, кілька крісел. Кімната зраджує велике занедбане. У куті між іншими причандалами й мітла.

СЦЕНА 1.

Одарка і Іван стоять по середині сцени, супроти себе.

Одарка. Се й затям собі, щобишь без Петра мені не вертав. А вернеш нанитий, то тям собі, що тебе жде.

Іван. Ну, як, таж чоловік не худоба, має свій онір, прийду до салуну за Петром, то на сухо й не остану.

Одарка. Роби, як знаєш, а мерщій мені назад і то з братом. Хоче діло кінчати, най кінчас, а ні то обійде ся. Мені грошій треба, хоч й гинь.

Іван. Певно, що треба. Робота не

їде, а як їде, то християнин не все робити годен. Так, хибань і піду. А... слухай, Одарко, ніби, на той кінець, як би вже кунтракт нині зробили, то якось випадає; ніби могорич.

Одарка. Не твоє діло. Ідиж за Петром, а тям на себе.

Іван. Го, го, у мене розум; з глузлів не зійшов (виходить).

СЦЕНА 2.

Одарка сама.

Одарка. Ледво виправила я старого бандура. Нераз то і терпцю не стає з ним. Людоньки мої, чи є де бідніше сотворіне, як кождіська жінка. Скільки я зі своїм вапиклюю ся, і прощу і сварю і кулака не пожалую, нічо не поможе. Бовван, таї тільки. А ту і син мудрагель, а невістка, то раз цяця, слова не промовить, а тільки дивить ся як вовк на телята і комітує собі. Далаб я їй, та щож, синок дбає о ню... ет, нема правди на світі.

УЦЕНА 3.

Френк і Одарка.

Френк (виставляє голову з бічних дверей). Іст, газдине, нема нікого?

Одарка. Самісінька я.

Френк (входить, бере сі одію рукою в пів і цілує голосно в лице). Ось так, а тепер на другу сторону (цілує в друге). Бігте, як тебе не бачу, то вянучу і сохну, як побачу, то бим тя з'їв.

Одарка. Не сором вам таке казати? Я мужня жінка.

Френк. Що там такий чоловік! Як за цента файка. Серцю не, а як кажеш. Як раз я тебе полюбив, то пропало.

Одарка. Не вам мене любити! Я-ж вже не молода і лице вже не таке, як колись було.

Френк. Що там лице, я плюю на лице, я серце кохаю. Тільки знаєш, Одарцуню, що пити ся хоче, як грім, а ту цента нема. Пейди не можу відбра-

ти, пожичити нема де. Дай пів доляра. а принесу такої, що твої сиві очі (пригортає сі) посиніють від неї.

Одарка. У мене всего кводра в кишени. Нині має Петро гроші дати за той ґрунт, що від нас купус, він же на днях їде до краю.

Френк. То добре, буде могорич. А кводра, серденько, дай, бо умру з туги за сальоном.

Одарка. Сеічас принесу. Тільки уважайте, аби ви ся по пьяному з чим не виговорили. А то, знаєте, люди зараз би мене взяли на язики.

Френк. Я? Аби мені язик покрутило, єсли-б я кому що сказав. Го, го, го, я не хлоп, я джентельмен, скорше мене повісять, а слова від мене ніхто не почує. Ну, мерщій, давай центи. (Одарка виходить).

СЦЕНА 4.

Френк сам.

Френк. Тфу, волівби я чортяку у

саму пшкву поцілувати, як отсю погань.
А що-ж вдієш? Їсти дасть, цент, хоч
последній, а дасть, і так латає: хрестя-
нин біду. Вона вірить в мою любов, а
я в єї шароги і кводри.

СЦЕНА 5.

Входить Одарка.

Одарка. На силу назбирала пів
доляра. Ось вам, коли конечно треба.

Френк. Спасибі. Я все кажу, то
такої зірочки, такої пташки, такої зо-
лотої стріткарочки, як ти, Одарцю, і
під сонцем нема. Так, оставай здорова
(скоро вибігає).

СЦЕНА 6.

Одарка сама.

Одарка. І яка се нечиста сила у
тому коханю? Хлопець молодий і як
мальований, а залюбив ся в мені до
невтямку. Ніби то кажуть, що гріх, а
щож робити, коли з таким гріхом якомсь
добре і солодко. Ну і не видно нікого
з наших. Синок з невісткою десь певно

по читальнях лазять, а старого єще не видно. Ей, щоби тільки Петро покінчив діло, то хто зна, як буде. Добре Френк каже, що не бідувати мені так.

СЦЕНА 7.

Входить Доця.

Доця. Слава сусу, кумусенько.

Одарка. На віки сла, кумцю. (Підводить її до крісла). Зробіть ласку, сідайте! (сїдають).

Доця. Кумусю, я до вас просто від Сруля. Кажу вам кумендія. Позасїдали разом, ваш і мій і Петро і підслїпуватий Криворучка і пють вам до нестямку. Я до свого делїкатно, по божему, а сказив ся-б ти, п'янице, абись ослїп, як твій кум, що з тобою рило мочить, а він, кумо, злодій окаянний, мене, вибачайте, в лице, (Плаче).

Одарка. Я своему наказувала, не смій пити. Но зайду я сама за ним, чекай небоже, дам я тобі!

Доця. Підім кумцю. А, що ми, бід-

ні невісти, не маємо перенести. Як день, так і ніч тернимо та плачемо. (Плаче).

Одарка. І потіхи ніякої (плаче).

Доця. Ні розрадоньки, кумо. (Плачуть обі, очі закриті запасками).

СЦЕНА 8.

Входить на послідні слова Френк і стає тихо по середині і обіймає обі руками за шії.

Френк. А може й найшла-б ся потіха. Ха, ха, молодички і плачуть. Цур на плач, поки ми молоді.

(Доця і Одарка, обі, наче-б удивлені, обертають ся до него).

Доця. Там то раз налякали.

Одарка. Най би так наші хлопці таке узріли.

Френк. Що там хлопці! Аби ми здорові жили. А, ось і потіха (витягає фляшку). Вип'ємо.

Доця. А деж би я пила? Я з роду не вживаю. Хиба, як вже мене дуже замлоїть.

Одарка. А тепер вас від жалю не млоїть?

Френк (за той час приніє чарку і наливає). Ну, до вас і до ванших чудних очий! (сніває).

Чудні очи, хто вас знає,
Той вас щиро покохає,
Чи то в Доці, чи в Одарки
Висьте гідні вічно чарки.

Доця. Страх, як то ладно (приймає чарку з рук Френка і це). До вас, кумусенько.

(Френк подає дальше Одарці).

Одарка. А все я кажу, що нема біднійшої товарини на світі, як жінка. Ну, на здоров'є всім, а нашим п'яницям на безголов'є. Аби світа не виділи божого (не).

Доця. І я так кажу (плаче).

Френк. Гей, баби, показали ся, чи що? Лихом об землю, чого плакати (обіймає їх, як передше).

Одарка. Певно, кумо, як мені хто

в дорогу влізе, я єму кулаком між очи, хай знає!

Френк. Таке то й люблю.

Доця. Ходім, Одарко, поступимо до мене. Там старий має єще одну фляшку розольки, ходім, на злість висмо, я єму покажу, що горівки у себе терпіти не буду. (До Френка). І ви панничу, ходіть (усміхає ся до него).

Френк. (Незнатно цілує єї). Хиба підведу вас.

(Всі виходять).

СЦЕНА 9.

По хвили входить Михайло і Оля, обое чисто убрані, по недільному.

Михайло. Стыд і ганьба! На старі літа впускати в хату якогось волоцюгу і єще по вулицях водити ся з ним.

Оля. Михайле, се не наше діло судити. Може злого в тім нічо нема, тільки, що люди сміють ся.

Михайло. А там скажуть, що всі кури родом чубаті. Той Френк, то про-

сто гольтїнака і кінець. Нічо не робить, людий обдурює, що слово то нова брехня і сидить тутки вже три місяці даром.

Оля. Не наш хлїб їсть, не нарікаймо.

Михайло. Як не наш! Мало лїт наробив ся я на них. Таж тато тільки деколи роблять, та яка їх робота? Кейда на службі, та вона не дасть на дїм ні цента. Ой, надоїло мені то жити: серед темноти і грїха.

Оля. Потерпи до часу. Ти знаси, що і я не мало мушу терпіти.

Михайло. Я знаю се і воно мене найбільше болить, що так невинно чїнають ся тебе.

Оля. Се-ж звичайна доля невістки. Оставити їх, значить ся, зіпхати їх живими в яму. А в Бозї надїя, що й утухату може блиснути луч лїншої долї і зарево просвіти.

Михайло. Хто-б не рад тому! Но як довго приходить ся на то ждати.

Д в о с н і в,
(на арію: Віють вітри).

Темно в коло, лячно в коло,
ніч нас покривас,
Серце тужить, серце вяне,
як на се згадає.

*

Світ науки, луч просвіти,
він для нас незнаний.
Блудить брат наш, світом нудить,
глуhotoю п'яний.

*

Доле наша, злидна доле,
встань і відміни ся.
Руський роде, ти просни ся
і добра учи ся.

*

Тільки в труді і науці
є життя основа.

До просвіти, Русе Мати,
все Ти будь готова.

(По співі).

Михайло. Мало хто у нас о тім
знає і хоче знати. Я, Олю, маю зайти

еще до Семена, бо-ж маємо рішити читальняні діла. Хиба ходи зі мною, а потім вернемо на вечерю. (Відходять).

СЦЕНА 10.

По хвили входять Кейда і Френк.

Кейда. Хто би Вам там вірив! Ви, що скажете, то инакше. Коли ви правду говорите?

Френк. Я вам скажу правду. Коли я скажу „бігме“, то брешу, але як скажу „далебіг“, то бігме, що правду кажу.

Кейда. А се, що ви мені на дорозі казали, то також правда?

Френк. Бігме, що так! (Підводить її до зеркала). Дивіть, яка з нас хороша пара. Зі свічкою красної не найдете (цілує її).

Кейда. Дайте спокій, я не люблю того.

Френк. Як же буде?

Кейда. Або я знаю як?

Френк. Ти, дівчино, май розум,

коли щастє лучає ся. Я не простий хлоп, я всі школи кінчив. Тільки слухай мене. Поїдемо до Нью Йорку, я дістану роботу в банку, за яких трийцять долярів на місяць. Піду там щодня на яких дві—три годинї, а потім все з тобою, при твоїм серденьку, мій ти голубе синій. (Пригортає єї і ділує).

Кейда. А бо я знаю, як? Щоби ту весіле, то нехай там; поїхати далеко. хто зна, що може вийти з того?

Френк. Ох, яка ти невірна. Там тільки прийдем і до ксєндза. Гавтомобілом поїдеш до церкви. А гості, які будуть! Тут всі стануть відраджувати, звичайно з заздрости, відволікуть, а тут піст: Ні, Кейда, як не хочеш, щоби я зівяв, як той хабаз при дорозі, то послухай мене.

Кейда. Сама не знаю, що робити. А гроші конечно треба уперед слати?

Френк. Депазит мусить ся дати уперід. За то яке місце у першому банку.

Кейда. Я маю півтора сотки у банку. Щоби знати, що то напевно...

Френк. (Клякає перед нею). Я присягаю тобі на все, на моє сумління, на мої латані чоботи, що все буде, як слід. Від нині ти моя жінка, а за два дні ксвндз остатнє скаже слово (встас). Тільки нікому ні слова.

Кейда. Ну, то прийдіть завтра рано до мене, я вам дам книжку, возьміть, що треба і відіпліть, аби тільки зради якої не було.

Френк. Кейда, я гонорний чоловік (обіймає і шепче їй до уха).

СЦЕНА 11.

(За сценою голос Івана): Та чого хочеш, навіжена.

(Голос Одарки) Чекай, я тобі покажу, чого я хочу.

Френк (до Кейди). Анї слова нікому!

(Вбігає Іван, за ним Одарка).

Іван. Як не самовита, кидає ся по шинках на чоловіка.

Одарка. Мало тобі, то єще більше приложу. Казала я, не сиди, не пий, а Петра приведи. А він, стара собака, на трост бере і напиває.

Іван. Часами і випити годить ся. А чіпати свого рідного чоловіка у салуні, то паскуда. Хто голова в гавзі, ти, чи я?

С п і в

(арія: Як я була молодиця).

Іван. Добра жінка не лютує
І за клопом не пантрує,
Сидить в хаті і чекає
Чи муж з коршми не вертає²

Одарка. Добра жінка має дбати,
Щоби муж тримав ся хати,
А не хоче? Вражий сину,²
Затягну тя за чуприну.

Всі. За чуприну не годить ся,
Бо від того клоп казить ся,
І казить ся ще і лає,²
Як до дому повертає.

Одарка (рівночасно).
Най казить ся, най і лає,
Но до дому най вертає.

Іван. А я, бачиш, не чваню ся,
Но і жінки не бою ся,
Нехай тільки попробує, 2
А спізнає і почує.

Одарка. Тю, тю, дурню, ти чваниш ся
Що, ось, жінки не боїш ся,
(Хватає мітлу) Маєш тутка, ще раз маєш,
Тепер жінку спам'ятаєш.

(Іван митьком вліз під стіл, Одарка
птуркає там мітлою, по хвили умучена
кидає мітлу і виходить на середину сце-
ни).

Іван. А ти, жінко, стрепени ся,
А ти, жінко, схамени ся,
Не вжеж мене зачіпатп. 2
Я господар тої хати.

Одарка. Знай же, мужу, стрепени ся
Знай же, мужу, схамени ся,
Тепер будеш добре знати, 2
Хто господар тої хати.

СЦЕНА 12.

Входить Проць, захмелений.

Проць. Хе, хе, хе, свате Іване, а
ви що під столом робите, хе, хе, хе.

Іван (вилазить). Кводра впала, треба було підняти.

Проць. Хе, хе, хе, буде на пиво.

Одарка. Сказали би ся ви з вашим пивом. Ні не будете пити. Френк, зробіть ласку, збіжіть до Сруля, нехай дасть на мене два пайнти виски, а пива не хочу у мому домі.

Проць. Хе, хе, хе, Сруль і сам ту йде і Петра веде. Тільки Петро трохи тес, ніби так, хе, хе, хе (сідає).

Одарка. Слухай, старий, ти мені до нічого не мішай ся... Або купує ґрунт, або ні, а гаяти ся мені з ним нема коли.

СЦЕНА 13.

Входить Сруль і Петро.

Сруль. Ну, ми прийшло.

Петро. На силу таскають чоловіка (сідає).

Сруль. Слушайте, Іван і ви, Одарке. Ваш брат Петро, воно їде до краю і хоче купити від вас вашу частку, там, в краю.

Одарка. Що там довго говорити. Нехай кладе гроші на стіл і кінчено.

Петро. Гроші у мене є, то скор! Лиш скільки ви хочете?

Сруль. На що питати? То вже зроблене всьо. Ти, Петре, даш сто долари, а вони тобі папір, на маєш. А могорич на половину.

Іван. Грунт в двоє більше вартує.

Сруль. Що вартує! Бери єму на плечі і неси тутки. Таке меци. Ну, згода?

Одарка. Давно була-б згода, аби гроші були.

Петро. Давайте кунтракт, то будуть гроші.

Кейда. Тату, таж там і наша частка.

Одарка. Не пащекуй! Поки отець, мати, тутки, то нема тобі ніякої частки. Чула?

Сруль (ставить фляшку на столі). То най стоїть. Наперед бізнес. Нам не

треба іти до мого офіс, я буду ту кунтракт робити. Френк, ти будеш писало, я тобі дармо не схочу, іди принеси пейпер, інк і перо! На маєш десять центи. А не пропий.

(Френк виходить).

Іван. Що правда, то жаль ґрунту.

Проць. Хе, хе, хе, певно, що жаль.

Одарка. Що там жаль, аби ми здорові були.

Сруль. І грошики мали. Сотка, то цілий банк.

Іван. А все земля землею, з неї ніхто хлопа не скине. Можебись. Петре, що накинув.

Петро. Анї цента. Гондерт далерс кеш, невер май, дацо-ол, джізус-крайс, годегел!

Сруль. Два згоди нема!

Френк (вносить папір, чорнило, перо і приступає до стола). Гей, постерайте тутки!

Одарка (запаскою обтирає стіл).

Френк (сїдає за стіл, всі его окружують).

С п і в

(на арію: Щож я буду бідний діяв).

Пиш писарю жалібненько,
 Пиш писарю наш дрібненько,
 Хай земличка не почує,
 Що їй другий вже купує. 2

*

Пиш писарю, ми підпишем,
 Могорича не залишим.
 Най земличка не голосить,
 Що роса на ню не росить. 2

(Серед співу Проць стягнув зі стола фляшку і дудлить з неї).

(По співі).

Сруль. Ну зачинаймо. Френк, пиши! (Френк мачає перо, а чорнило капає ему на папір, він злизує язиком).

Сруль. Чихо, ша! (диктує). Контракт купна і віспржедарже!

Френк (повтарає). Спржедаже!

Сруль. Чи гїт. Ти, свиня, не пиши, „си гїт“!

Одарка. Страх, як мудро.

Сруль. Я, підписани, пан Ян Держиморда, син... (до Івана) як твій тато був і мама?

Іван. Тато Терешко, а мама Гапка...

Сруль (диктує). Син, з тата Гапка, з маме Терешко, вуродзони в Сорокові, від Бімковського повіта, ні разу з криміналом не карани, в військєм не служив, я з моя жінки, Одарки Цапихє, я буду спродати... Помало, все а гїт? (дивиться на письмо). Що то є? Чого то інк так кашнуло і ту і там, то не гїт. Так, а зой, я буду спродавати... Тепер ти, Петро, ходи ту, то тепер ти... (Петро опиравє ся о стіл і перевертає чорнило).

Сруль. Що то є, хлоп то все свиня. Чого ти то вивернуло?

(Кейда скоро хустинкою стирає чорнило, і небачно ховає хустинку до кишєнї).

Сруль. А си гїт! Трошки похляпанє, то ніц, воно єще лїпше. Ну, ти,

голий панич, пиши, (диктує)... буду спродавати на мій брат Петро Держиморда... так, морда, що воно тото морда їде до старе край. То я єму буду продати моє частке ґрунт, по тате і маме, за сто долари з американьске кеш, на віки, віки, аж до мого і його і моя жінка Одарка Цаниха смерти.

(Одарка плаче в голос).

Сруль. За то ґрунт Петро платить кеш, гондерт далерс. А я, Іван з власне рука підписую то контракт, що його писав нан Сруль Злодій, я йому підписую з праве руки з хрестик, при швидки. Петро Держиморда заплатило сто даллер, а за фатиґе пану Сруль двацять даллер.

Петро. Ти сказив ся, ци що?

Сруль. таке право, така таксе! На що я маю канцеляріє? Га? Ну, Петро, ти плати і будемо підписати. Френк, ниши, з яке то день було.

(Петро скидає черевик, панчоху і

витагас з неї гроні, числить, решту назад ховає).

Сруль. Ну, Іван, давай рука до пера.

С п і в.

Всі. Гей, Іване не журися,
Гей, Іване, підпиши ся,
Най землиця не банус,
Що Петро єї купує.

(Іван з трудом робить знак на папері),

Сруль. Тепер Одарки Цап.

Одарка, Присясти, що бою ся (підходить до стола, Френк ніби для помочи обіймає єї в пів, вона робить знак).

Сруль. Петро, гроні, ну! (числить). Я за своє не бою ся, я маю час! Ту, Іван, маєте сто доляри, то ваше. Ти Петро, підпиши собі, чекай, ту, (до Френка) Френк, покажи єму, ну так. То вже все гіт. А за швидка, то я підпишу і Френк, то вже потому.

Френк. Аж зіпрів я.

Кейда. Чекай, я тебе обітру (скоро, не тямучи, витягає хустинку і обтирає его так, що він цілий замараний чорнилом).

Проць. Хе, хе, хе, а то що стало ся?

Одарка. Сказила ся дівка.

Френк. Паскудний кавалок.

Сруль. Ну, ну, писок сму ся зітре. (Одарка обтирає его ручником; Сруль бере папір з собою).

Сруль. Гроші сховайте, а як ні, то давайте на мій банк.

Одарка. І в дома є де сховати (бере гроші за пазуху).

(Френк відходить обмити ся; Кейда за ним).

Іван. Та тепер хиба могорич.

Сруль. Я приніс, де є?

Іван. Жінко, ти сховала флянку?

Одарка. Дивіть, на очі не виділа. Таж на столі вона стояла.

Сруль. Я не знаю, хто украв. Я

не маю коли. Я йду. А ти, Петре, приходи за шифкарте. (Виходить).

СЦЕНА 14.

Ті самі, без Срули, Френка і Кейди.

Петро. Ну, як, де трінк подів ся?

Одарка. Чи я знаю? Може ти, Іване, сховав? О, ти майстер до того!

Іван. Абим до смерти в губі ні каплі не мав, як я видів.

Одарка. Чув хто таке. видите раз.

СЦЕНА 15.

Входить Френк і Кейда.

Іван. Ти, мой, писар, віддай виску. Ту другого такого цікавого нема, як ти.

Френк. А ви що, хочете по зубах? Кого ви злодієм робите?

Проць. Хе, хе, хе, беруть ся до панничів.

Одарка. Та, по якому, щоби в хаті нічого лишити не можна. А Френка не чіпайте ся. Коли-ж міг взяти, як писав.

Проць. Хе, хе, хе, певно жид взяв, він цікавий на таке.

Френк (підійшов несподівано до Проця і витягає фляшку до половини вже порожну). А то що?

Іван. Ніби кум, а злодій.

Проць. Хе, хе, хе, бігме, не я. Певно хтось підложив.

Петро. Тобі би за то зуби вибити. Ну памятай собі. Як би не то, що ми оба разом в лавоні сідили, то я би тебе научив. Най там, зачинай, Іване!

(Френк сідає і що хвиля моргає очима то на Кейду, то на Одарку. Іван зачинає почастинок. Петро вишив і співає).

С п і в

(арія: Звичайна коломийка).

Петро. Не буду я, добрі люди,
По шапах робити,
Буду в краю курку їсти,
Мід, горівку пити.

Всі (на арію: Верховино)

Поїдем там у рідний край,
Вступили в корчемку на пиво,
Тоді то там на нас згадай
І пий сивуху щасливо.

*

Петро. А як баба не захоче

Варити по панськи,
Я заїду межн очн
По американськи.

*

Всі. Милійше там, лїпше, як тут,

Достаток хлїба і сала.
І люди там весело шють,
Щоби недоля пропала.

(Коломийка).

Випєм чарку на охоту,
А за тим поправим,
Всяке горе і турботу
На боці оставим.

Іван. Пий, брате Петре, до мене,
таж ми два братя, як двос очий в голові.

Одарка. Або музиків давайте, або що, бо так мені на серці тяжко, що аж гей!

Проць. Хе, хе, хе, і мені так.

Петро. Ґрунт мій, ваші гроші, дац олрай. Ставлю кек пива, знайте пана.

Проць. Хе, хе, хе, мудро каже.

Френк. Ґурей, містер Піт!

Петро. Що ти мені „пітаєш“! Диви, бома, свині зі мною нас, чи що?

Одарка. Чого-ж ви хочете від него? Зле вам, що кунтракту написав, га?

Петро. Я нічого не кажу: Нехай собі живе, і свиня також хоче жити. Наливайте! Буду пити аж до ранка.

СЦЕНА 16.

Входить Михайло і Оля.

Проць. Хе, хе, хе і молоді прийшли.

Михайло. Чи се правда, батьку, що ви продали Ґрунт?

Одарка. А як продали, то що, тобі яке до того діло, га?

Михайло. Кому ж-ж діло, як не мені? На що-ж я давав вам все гроші, як не на той ґрунт?

Іван. Ніби так, та інакше вийшло.

Одарка. А їсти тобі хто давав. як ти був малим щенюком?

Михайло. Ви, мамо, відзивайте ся до мене, як до чоловіка.

Одарка. Овва, що мені зробиш? Може станеш бити? Добре тебе жінка научила, бодай не сконала.

Оля. Чого-ж ви від мене хочете, чим я винна?

(Френк і Кейда виходять до другого руму).

Михайло. Досить вже того. Ні я вам нічого не зробив, ні вона. На вас ми обоє робили, не на себе. Я остатки давав, а за мою працю ви себе труктою поїли, а жида збогачали. Той кусник землі давно мій, бо я єго сплатив. Та більше глузувати над нами не будете. Оставайте самі з темнотою, плюгавте

в собі образ божий, нехай за вас і через вас всі висмівають руський рід. Я з жінкою виберу ся вніні-завтра з того дому, робіть самі на себе. Ходи, Олю, не нам тут місце.

(Михайло і Оля відходять).

СЦЕНА 16.

Ті самі без них.

Одарка. Іди, йди, зломн губу! Том-ся доховала. А все через тебе, старий! З малку було бити і мордувати злодія!

Петро. Ви ся сваріть, або ні, а я хочу пити, дацо-ол! Ходіть до Сруля, я трітую.

Іван. Хиба ходім.

(Іван, Петро, Проць відходять).

СЦЕНА 17.

Одарка (сидить при столі). Ох, аж дихати не могу. (Бере фляшку і глядить до світла). Все випили, бодай ся показали... Рідної матери гунцват не пошпанус.

СЦЕНА 18.

Входить Кейда.

Одарка. А Френк де?**Кейда.** Вам що до Френка. Чи ви, мамо, сказали ся, чи що, при людях завертаєте на него очима, та встид, ганьба, за то. Чи ви дівка, чи що?**Одарка.** І ти єще будеш пащекувати? Та я тобі кости поломлю. (Хватає за мітлу, але Кейда видирає і кидає в кут).**Кейда.** Ну, ну, бук два кінці має. Мама, не мама, а в Америці мами нема. Дивіть, хлопця ся старій захотіло (вбігає).

СЦЕНА 19.

Одарка. Ой, гину, конаю, шляк мене трафить. То раз діти. Ой, ой, о-мліваю.

СЦЕНА 20.

Вбігає Френк.

Френк. Що таке?**Одарка.** Френцуню, соколику, голу-

бе мій, омліваю, аї, або виски, або води...

(Френк виливає на ню горня води).

Одарка. Янголику мій... ой... поцілуй мене...

Френк (до сцени). Пси-б тобі пивки лизали, не я...

Куртина спадає.

АКТ II.

СЦЕНА 1.

Кейда і Френк.

Кейда. Я тільки на хвилюку забігла. Що-ж, післав ти гроші?

Френк. Єще не відібрав з банку. Не було коли. Так завтра вечером ідем?

Кейда. Не знаю сама, як і що. Я-кось мені так дивно. Або-ж я не дівка, як другі, чому утікати з відсіля?

Френк. Говори до гори! У мене часу нема гаяти ся. На віщо мені водити ся ту три неділи, коли там раз два, не оглянеш ся, а вже й по весілю. А й нан директор банку хоче бути на весілю.

Кейда. Все би воно ліпше ту було.

Френк. Хиба ти сліпа, не видиш, як твоя мати за мною сліпаками водить. Єще якої біди натворить тутка на весілю-

Кейда. Такі то мами тепер. А на

злість їм поїду, нехай пукне з зависти, як увидить наш пікчер.

Френк. Лахів багато не треба. Я тобі все покую по панськи, калан з лисячим хвостом, бо тепер так носять. А їсти будемо як пани, штейк з цебулею і айскрим з кечепом.

Кейда. Як так, то так. Я завтра зійду зі служби і ту зайду, а вечером поїдем.

Френк. Так, то розумію (цілує єї).

Кейда. Забарила ся я, а там мої жиди казять ся, єще обірве що з пейди. Ходім чим нвидне. (Виходять).

СЦЕНА 2.

Входять Іван, Одарка, Доця.

Одарка. Кажи собі, що хочеш, а гостини робити не буду.

Іван. Як-же так. Брат їде до краю, тож попращатись треба.

Доця. Сама річ, бо приїде там, то висмівати вас буде.

Одарка. Людоньки, кого гостити.

Таж він три дні п'яний, як колода.

Іван. П'яний не п'яний, а брат братом, все своя кров. Гроші у нас, фалабу, є.

Одарка. А не діждеш ти, щоби я рухала ті гроші. Вони мої і більш не рушу я їх. До банку віддам. Хочеш гостини, то йди, шукай гроший.

Іван. А де-ж найти? Хиба в Петра пожичу. Коби знати, де він є?

Доця. Куме, з моїм Процем до Сруля пішли.

Іван. Хиба-же так, то й я за ними.

Одарка. А не запий ся на смерть, памятай собі.

Іван. Або-ж я з таких? Або-ж я тебе не шаную?

С п і в.

Іван. Чи я тебе, жінко, може
не шаную?

Чи я може, жінко, за домом ночую?

Ой, жінко, жінко, жінко не дивуй,

Тай твого Іванця, та твого Іванця
поцілуй!

Одарка. Чи ти, мій Іване,
 блекоту обів ся?
 Чи ти, мій Іване, на старість сказив ся?
 Ой, мужу, мужу, розум чейже май
 І з очий чим скорше, і з очий чим
 скорше ісчезай!

Разом всі троє.

Де муж таї жінка за чуби все ся дуть,
 Де в ранці, в полудне, у вечір в купці
 пють,

Там чорт їх не минає,
 І там ся називає
 Справдїшний пекла рай. 2.
 (По співі).

Одарка. Кумусенько, підіть і ви,
 то й вашого витягнете, инакше Петре
 не піде. А ти, старий, богато не сішай
 ся, гальон виски буде досить.

Доця. Ходіть-же, куме!
 (Іван і Доця виходять).

СЦЕНА 3.

Одарка (сама). На силу позбула ся.
 Ну й лекше в хаті. Синок виніс ся, не-

вістка на очах не стає. Тільки, де то Френка нема. Бідака, єще й не обідав нині. Добрий хлопець. По руках мене цілує, зіркою називає. Коби так за молодих літ було. Е, або то що, я стара? А старі не люди?

СЦЕНА 4.

Входить Френк, а побачивши Одарку, цофає ся і входить голосно плачучи.

Френк. Ой, ой, головонько моя бідна.

Одарка. А тобі що, дитинко?

Френк (сідає). Ой не питайте, ой, ой, ой.

Одарка (стає коло него). Скажи, сердечний, що ся лучило?

Френк. Померла, померла!

Одарка. Господи, хто такий?

Френк. Рідна моя мамуня. Одну я мав, а ту прийшло письмо, що взяла, натягнула ноги, и умерла. А хто єї там поховає і за які гроші?

Одарка. Ой, аж в печінках мене

заколело. Та хто казав, що взяла й померла?

Френк. Письмо мені прислали. Ні на похорон післати, ні душеньки єї святої чим помянути. Мамусенько моя рідна...

Одарка. Не плач, соколику, мій голубику дорогий, не плач, бо я не витримаю (плаче).

Френк. Мамусенько моя!

Одарка. Френцуню мій!

Френк. А хто-ж мене потішить?

Одарка. А я тебе потішу.

Френк. Хто мене поратувє?

Одарка. Я тебе поратую.

Френк. Хто мені дасть десятку?

Одарка. Я тобі дам десятку.

Френк (вже без плачу, пригортаючи єї до себе). Даж, але не брешеш?

Одарка (гладить єго). Дам, серце, тільки не побивай ся.

Френк. А я пона наділю, за єї душечку поставлю свічечку й на похорон

пішлю. Ну, давай скорійш, поки нікого нема в хаті. Де у тебе гроші?

Одарка. Ось тут в скринці, під замком. Не дай Біг, аби пропали. Видиш, Михайло виніс ся, то й гроша в хаті треба. (Витягає з кишені ключ, відчиняє скринку, бушує у ній, витягає десятку, скринку замикає, ключ держить у руках). На-ж тобі, маєш, до-робиш ся, віддаш. Я-б тобі неба прихилила.

Френк (одною рукою бере гроші, другою держить другу руку Одарки, пригортає її до себе і цілує). Моє ти, не знати що, мій голубе сизий.

Одарка. Не цілуй. Бій ся Бога, що-би хто не заздрів, а то людська обмова буде.

Френк (дуже обережно відбирає їй ключ і дає другий). Хотяй би й весь світ видів, зась кому до того, я тебе люблю і кінець.

Одарка. Гріх таке казати. А ти і

не їв ще нічого. Скажи, що тобі, чи штейку, чи порчансу, чи може балони? (При тім ховає ключ в кишеню).

Френк. Ні, не буду я їсти. Піду по мамі плакати. Хибабисьте ковбаси усмажили, то може-б від жалю покушав.

Одарка. Як ковбаси, то ковбаси, збігну до бучера. (Вибігає).

СЦЕНА 5.

Френк (сам). Аби ти тільки літ прожила, скільки разів мені вже мама умирала, тобі вже було гаразд. Де, як де, а ту заробок найде ся. А там шукай вітра в поли.

СЦЕНА 6.

Вбігає Сруль.

Сруль. Петра тут нема?

Френк. Нема!

Сруль. Де воно пропадає? Я єму купило все файн на дороге, чому воно ходить по всі шинки, а не сидить в мене? Ти, Френк, слухай! То дурне бабе, воно має сотку, а гундерт даллер. То

ти єму намов, щоби воно дало ті гроші на мій банк, я тобі дам за то геф-тен даллер заробити.

Френк. А де-ж вона мене послухає?

Сруль. А кому послухає, як не тобі? Воно на тебе собі дивит, страх дивит. То таке старе бабе, воно собі напє то і думає, що має вісімнайцять літ. А той Петро, то наскудне має натуре.

СЦЕНА 7,

Входять Іван, Доця, Проць.

Сруль. Що то у вас свято, що нічо не робите?

Проць. Хе, хе, хе, чому не робимо. Робимо.

Сруль. Що ви робите?

Проць. Хе, хе, хе, Петра глядимо.

Сруль. І я єму шукаю. А де воно є?

Іван. В шинку.

Сруль. Як то в шинку? А в котре?

Іван. Коби ми знали, де, самі-б там зайшли.

(Проць сїдає і дрїмає).

Іван. Слухайте, пане Срулю! Знаєте, що Петро їде. Треба би гостину справити. А ту цента нема.

Сруль. Чи ти ся сказило? Та-ж ви маєте ціле сотке.

Іван. Не хоче баба міняти. Каже, цілу до банку дасть.

Сруль. А у мене не є банк?

Доця. Таки казали, що до вас дадуть.

Сруль. Я не вірую на то. Хиба вона саме скаже.

Іван. Чому би не сказала! (кличе) Одарко, де ти! Ходи скоро тутки!

Одарка. Нема колп, ковбасу смажу. Як є діло, то ходи сюда.

Іван. Зробіть ласку, пане Срулю, ходіть!

Сруль. Я добрий, я піду, чому ні.
(Іван і Сруль відходять).

СЦЕНА 8.

Френк, Доця, Проць, той спить.

Френк (обходить Доцю з заду, за-

тикас їй очі і цілує; та ніби боронить ся). Пст, тихо, нехай старий спить.

Доця (відзиває ся, ніби засоромлена). А вам що ся стало, цілувати ся хочете?

Френк. Хорошу молодицю поцілувати, то не гріх. То все, Доцю, з жалю. Тато мені померли, нині письмо прийшло. А в мене ні цента одного, хотьби на мшу дати. Пожич, серце, хотяй пятаку. Бігме, що віддам, а я-ж тебе так люблю (пригортає сі).

Доця. Френцуню, з душі бим дала, та у мене ні дудки нема. Старий має мати яких пару центів, та при собі носить.

Френк. То пожич собі від него. Видиш, як солодко дрімас.

Доця. Йой, а як би прокинув ся?

Френк (дуже тихо). А що-ж, жінці пожартувати не можна, та єще за душу мого тата? (Насильно підводить Доцю до Проця).

Доця (тихесенько). Ой бою ся! (всуває руку Процеві до кишені і витягає пулярес, отверає, виймає два долляри, дає Френкови. Вкладає пулярес Процеві до кишені, той простягає ся і мурмочить що-то під носом).

Доця (відзиває ся). Ой, як бє ся моє серце, ой! Всеґо мав сім долярів, вже-ж не можна більше взяти.

Френк. Добре й то і на, маєш (хватає сі в пів і цілує).

(В тій хвили за сценою чути голос Сруля): Ну, ну, Одарка, я вам крикну, вивайт!

Проць (по словах: „вивайт“, підскакує, протирає очи і видить, що Френк цілує Доцю). Тфу, огида! Хе, хе, хе! Та ти, хлопче, мою бабу цілуєш? А вже-ж сі, заслиняної, й пес би не лизнув; хе, хе, хе.

Френк. То на жарт, дядьку, я пробував, чи від неї горівкою на тягне.

Проць. Хе, хе, хе, а нехай там тебе...

СЦЕНА 9.

Входять Іван, Одарка, Сруль.

Сруль. Аби ви знали, що я добрий, ну, маєте тутки п'ять даллерс на тото хазер, чи що там, а вудки й пиво то осібно у мене.

Проць. А нехай тя там, хе, хе, хе.

Іван. Що вам, Процю, свило ся, що?

Доця. Що там дурневи приснить ся.

Одарка. Так, ти, Іване, ідїть з кумом за паном Срулем і принесїть, що треба, а я з кумою купимо що на закуски. Як попрацати брата, то попрацати, най здоровий не вертає.

С п і в

(арія: Ми в луг підем всі з косами)..

Всі. Хто до краю повертає,
Най розкаже там,
Як ся тутки проживає
Всяким темнякам.
Що за морем так, як слїд, 2
Прославляють хруня рїд.

Сруль. Ай вай, як то ладно.

*

Всі. Темняками ми остали,
Хоч над нами день,
І тому нас всі назвали
Мудрими, як пень.
Нас, як хочеш називай, 2
Тільки нас не зачіпай.

Сруль. Так має бути, кождий є
своє пан.

СЦЕНА 10.

Входить Роман і Олекса.

Роман. Слава Богу!

Іван. Ніби на віки! А що скажете
нового?

Роман. Ми збираємо на нашу читальню, в якій мають учити ся і наші діти і старші. як любити св. Русь і як жити для єї і свого добра. Так просимо, причиніть ся до загального добра і офіруйте пару центів.

Іван. На читальню! Ба, де гроша взяти, робота не йде..

Олекса. Ваш син-же голова читальні, то і для вас честь.

Одарка. То то та сама, злодій, читальня, га? То так ви єго научили читати, що тата, мами, не шанус? Гей, де моя мітла, я вам дам читальню...

Сруль. Так, так, добре кажете.

Одарка. З хати мені, диви, чоловік цента жадний, а той єще жабрає.

Роман. Не кричїть, ми і так чуємо. Хочете остати темними, незрячими, оставайте, нам не діло до того. Нинї чужинці на вас пальцями показують, а колись діти проклинати вас будуть. З тим і останьте здорові.

(Роман і Олекса виходять).

СЦЕНА 11.

Попередні без Романа і Олекси.

Сруль. Ви, Одарке, дурна бабе, а мудро сказало на них. За тоє дам від себе таке фляшке, що сам цимес. Ну, злий я жид?

(Френк і Іван підносять жида в го-

ру, Одарка, Доця і Проць беруть їх в колесо і співають).

С п і в.

Всі. Не потрібно нам науки,
 Все то пустота,
 Нам лиш фляшку дайте в руки,
 Гурей, темнота!
 А хто вчений губу стуль,
 Бо так каже мистер Сруль. 2
 (Спускають жида).

Сруль Ну, зробім собі ходити.

(Всі виходять крім Френка. Одарка вертає ся з за дверей, підбігає до него і цілує єго).

Одарка. Соколику мій, там ковбаса в кухні. (Вибігає).

СЦЕНА 12.

Френк сам.

Френк. Потребую твості ковбаси. Ну, Френк, до роботи і в ноги. Будуть мене поминати до віку, до суду. За годину їде трен, нема що зволікати. Коби хто не підійшов. (Оглядає вікна і двері). Нема... Так до діла. (Виймає

ключ, відчиняє скринку, витягає завінені в шматі гроші і ховає за пазуху, почім замикає скринку). Ось і маєш бабо, банк. На що їм гроші. Має взяти Сруль, волю я. Тепер хіба нема що чекати. Мені не першина таке. Будуть Френка шукати, а Гриця не найдуть. Не даром дурнями родили ся. Гм, якось воно не чесно так без працання іти. Хіба би їм письмо написати. Можна, тепер не скоро вернуть.

(За сценою чути голос Петра): Аспидські двері, ні руш, не хочять самі відчинити ся.

Френк. Маєш, лізе сновида в хату. (Йде і відчиняє двері).

СЦЕНА 13.

Входить Петро до безтяма п'яний.

Петро. На силу дійшов. Гей, мой, спати хочу.

Френк. А деж ви були?

Петро. Спати хочу, чуєш?

Ту, на лаві, я пан. Гроші маю, всьо маю,

їду до краю, чув, я пан! (Кладе ся на лаві).

Френк. Чекайте, я вам подушку підложу. (Виходить).

СЦЕНА 14.

Петро сам.

Петро. Приїду до жінки, гроші привезу. Як що не те, не так, то вибю, нехай знає, з ким діло... (Засниплас).

Френк (несе подушку). Петре, ну, піднесіть голову. Де там, як камінь заснув. (Надумує ся). Чекай но, небоже, я тобі ще ліпше постелю. (Заглядає у вікно і двері, вертає до Петра). На що тебе мають черевики гнести? (Легенько розв'язує Петрови черевик, зтягає і виймає з него в шматині гроші. Говорить тихесенько:) Як щастє, то щастє. (Легенько натягає черевик і зав'язує). От, спи, добрий чоловіче. Тепер я просто у Канаду, та своїми дорогами. (Стає на середині сцени).

Петро (через сон). Жінко, миску пирогів і курку на стіл. Видиш, що я з дороги...

Френк. Прощайте тепер всі, і ти Кейда, і стара Одарка і дурна Дозька. А ти, Петре, там в краю поклони ся всім від мене. Гуд бай, кумпанія. (Бере зі стіни оверковт, натягає на себе і виходить).

СЦЕНА 16.

Петро (через сон). Сметани до пирогів, знай, що пан з Ямерики приїхав.

Куртина спадає.

АКТ III.

Сцена так само, як в першій і другій акті.

СЦЕНА 1.

Петро спить на лаві, як при кінці другого акту. Входить Іван заспаний, знать, що до снана не розбирав ся, іде, бере дзбан з водою і жадно пє.

Іван. Ой, палить же, палить. Де до біса так голова розболіла і обручами єї не зібеш. Диви, а Петро сще спить, здорово спить чоловіга. Може би так розбудити, нехай би очуняв ся, можна би і клинок клинцем, як той каже. (Рухає Петра). Петре, прокинь ся, гріх день гаяти, таж від вчєра вєчєра спини. Ну же, вставай!

Петро (через сон). Гєть жінко, не займай, чуєш. (Через сон відвертає руку і попадає Івана в саме лице).

Іван. Видин аспидського сина. На бабу намірив ся, а рідного брата в пику понав. Хиба най спить. А де-ж моя Одарка. мабудь до штору пішла. (Сїдає, обернений плечима до Петра). Тепєр би

чого доброго поїсти. Капустиці сирі, або селедчика; ні, добре би було журу, або сирватки. Погляну, може що єсть. (Виходить, по хвили вертає, несе пательню, на ній смажена ковбаса, сїдає, як передне). Ковбаса, ніби добра річ, гм, (їсть), зимна, бо зимна, но ковбаса ковбасою. Тільки, що нині ніби п'ятниця, гріх. Е, що там гріх, який гріх, хибато, що з губи, а не до губи. Прийде смерть, античко стане в головах, а там ударить грім...

(В ту хвилию Петро, як довгий, падає у сні на землю).

Іван. Господи! (Підскакує до гори). Уже і ударив грім (оглядає ся), тільки мабуть не в мене, а в Петра, (стає над ним). Ей, нажльопав ся ти, небоже, до нестямки.

СЦЕНА 2.

Входять Одарка.

Одарка. А се що такого?

Іван. Не знаю, чи єго пляк тра-

фив, чи так від себе унав. Хотів розбудити, де там. Спить, а по пиці бє?

Одарка. Так тягни єго на постіль, чого ту в день лежати буде.

(Іван бере Петра під пахи і воліче єго до другого руму).

Іван. Тяжкий же ти, небоже! Певно з ведро влив вчєра в себе. (Виходить).

Одарка. Що се з Френком стало ся? В дома не ночував, мабуть жаль було самому з вечєра оставати і пішов на сусіди. Добрий хлопчина.

Іван (вертає). На силу затаскав єго. а на постіль ні думки. Нєхай на земли полежить, скорше вивітріє. (Сідає і їсть).

Одарка. А тобі від вчєрашнього підхміля вивітріло, як?

Іван. Не цілком єще. (Приглядає ся ковбасі). Гей, жінко, таж тут в ковбасі і какрочі є. З відкіля вони взяли ся?

Одарка. Дурний! З відкіля взяли ся. Таж воно єтворіне боже, таж хочє жити.

Іван. Справді, що так. (Відкидає що-то на землю і їсть даліше).

Одарка. А ти-б, Іване, не сидів, а оглянув ся за роботою. Михайло вимуфував, а рент треба платити. Я-ж з тої сотки не дам ні цента.

Іван. А Френк єще не платив?

Одарка. Що там Френк. Хлопчина не робить, з чого заплатить? Найде роботу, то віддасть.

Іван. Я нічо не кажу, тільки, на що так богацько пащекує. Єму і ковбасу, і кишку, і пражену солонину, а все недогода.

Одарка. Е, не пащекуй, небоже. Ліпше йди до штору, принеси хліба і мяса, треба сніданок ладнати. Ну, скорше, чого швасли носом по пустій ринці. Іди же!

Іван. Піти, піду. Тільки, що в голіві неначе в млині. Так кажеш, сирії капусти і сироватки?

Одарка. Сказив ся, бовдур. Хліба

і порчансу, цілих три фунти. Чекаїн. Возьми еще цибулі й соли. Стривай. Шмальцю пів фунта, бараболь, як звичайно. одну головку канусти. Піжди. Як є сир, то возьми два фунти, ні, фунт з половиною, двоє яєць, муки. Ось і все. Стямив все?

Іван. Чому-ж би ні. Не нинішній. (Іде до дверей і в самім порозі ударяє головою в голову Доці). Який чорт! Еге, то ви, кумо Доцю? Вибачайте.

(Доця входить. Іван відходить).

СЦЕНА 3.

Доця. Як, кумо, виспали ся?

Одарка. Де би там. Як ви пішли, то ми зайшли еще до Моріца, гадаємо, чи там Петра нема. Нема. Найшла ся кумпанія, мало до рана не пересиділи. А мене змлоіло, сама не знаю, як до мів залізла, та еще з п'яним, старим бовдуром.

Доця. А мій, кумо, сказив ся, чінає ся, як п'яний плота, що єму хтось

з пуляруна два доляри украв. Цілий день волочив ся, а пам'ять має. Кажу, як до чоловіка, чи ти худобина, цілком з глуздів зійшов, чи що? А він, кумо, за палицю, ледво, що утікла я.

Одарка. Всі вони однакові: Або Петро. Де ми за ним не нашукали ся, по всіх шинках. Нема й нема.

Доця. Аби не лучило ся що злого, часами горівка може запалити ся, або упаде під кару чоловік.

Одарка. Де там, кумо. Приходимо надіднем до дому, а він спить, ось тут на лаві, і до топер спить, на силу старий затаскав єго до бедруму.

Доця. А що-ж Френк, пішов до роботи?

Одарка. Де-ж для него у нас робота. Делікатний; єму тільки пером писати. Не знаю де він, але дома не ночував.

Доця. З жалю, кумусенько. Хиба-ж не знаєте, що єму тато помер?

Одарка. Та де тато. Мама померла.

Доця. Говоріть, кумо. Присясти, що тато. Сам мені ось тутечки сказав, що тато.

Одарка. Що вам, кумо, такого, з мами, та єще чужої, тата робите. Я-ж ліпше знаю, він же плакав переді мною, каже: одну я мав, бідний, маму (плачучо), та й та померла.

Доця. Кудя там. Ось мій Проць ту дрімав, а ваш пішов зі Срулем до вас ковбасу смажити, а він підійшов і (соромно) поцілував мене. Каже: то з жалю, бо тато мені померли.

Одарка (зриває ся). То ви, кумо, з жалю даєте ся цілувати? А може і сама єще до того притягаєш?

Доця (зриває ся). Або що? То лише вам можна? Абиь знала, він сказав мені, що любить мене над все.

Одарка. Тебе, відьмо? Абиь сконала за ту брехню!

Доця. Диви, ніби то всі люди не

знають, що літаєш за ним. спокою сму не даєш!

Одарка. Хто таке каже?

Доця. Я, я, абись знала, що я!

Одарка. Ти? На-ж тобі! [хватає сі за хустку, Доця собі робить то саме і починають водити ся по сцені].

Доця. Чекай публіко! Подам я тебе до корту.

Одарка. Живцем тя удуну. Дам я тобі хлонця цілувати.

СЦЕНА 4.

Входить Кейда.

Кейда (несе зі собою клуночок з річачами). А се що? Мамо, що ви поза ранки шьов робите!

(Одарка і Доця пускають ся.)

Одарка (до Доці). Піжди, не так я тобі єще доложу.

Доця. Зараз підеш до джєлю, зараз, в ту мить! (вибігає).

СЦЕНА 5.

Одарка, Кейда.

Кейда. Що ви, мамо, за лоби берете ся. Атже Доця вам не дарує, вона звісна з того.

Одарка (засипана сїдає). Ріпу на поли мені спалить. Диви на ню.

Кейда. За що вам пішло? Певно від вчера обі п'яні.

Одарка. П'яні, не п'яні, а тобі зась до того. Ти що, зі служби зійшла? Нахвалити ся не могла, а тепер кинула.

Кейда. Не ваше діло. А де Френк?

Одарка. Бог єго знає. Від вчера не ночував. Десь певно на сусїдах. А тобі на що його?

Кейда. Треба, хотїла дещо поспитати.

Одарка. Чого ти, дївко, за ним літаєш, коли він на тебе і дивити ся не хоче.

Кейда. А ви як знаєте, чи хоче, чи не хоче?

Одарка. Або-ж я очий не маю, чи як?

Кейда. І я маю очі. Встид вам,

хоч ви мені ніби мама, встид вам, що на старі літа дурісте.

Одарка. Ти до кого таке кажеш? Хочеш, щобим і тебе спрала, як Доцю?

Кейда. То о се вам пішло? Добре знати.

СЦЕНА 6.

Входить Іван. Несе визанку дров, мішок угля, фаску з москалів, хліб і мітлу.

Іван. Все приніс, а капусти і си-
роватки нема.

Одарка. Чи ти з глуздів зійшов?
Що-ж ти наніс тутки?

Іван. Щось казала, то її приніс. З
пам'яті не збило мене. (Іде до другого
руму і сейчас вертає ся). А Френк десь
гуляє, каже шторник, що видів сго на
дніі, мабуть дес поїхав.

Одарка. Де би там їхав, з жалю за
матірю тоскує, що померла.

СЦЕНА 7.

Входять Михайло і Оля.

Михайло. Слава Ісусу Христу!
Прийшли ми забрати решту наших до-
статків. Ну, як проживаєте?

Іван. Як звичайно. Сідайте.

Оля (сїдає). А ти, Катерино, зійшла зі служби?

Кейда. Навірило ся. Найду щось ліпшого.

Іван. Де-ж тепер живете?

Одарка. Що питаєш, треба тобі се знати.

Михайло. Живемо між чужими та в спокою. (Іде там, де висять річи). Десь не вижу мого оберковта.

Одарка. Десь повісив, там він і буде.

Михайло. Нема. Мені то дивно, бо вчора мені казали, що Френк мав єго на собі.

Одарка. Може через ошибку натягнув місто свого.

Іван. Що тобі, бабо. Та він з роду свого не мав.

Михайло. А де-ж він є, чи спить єще по панськи?

Одарка. Не знаю, бо не ночував в дома.

Оля. Може утік де з чужою одежиною?

Іван. Чому ні, лучає ся і таке.

Одарка. Що вам, за що судите хлопця. Пішов, то поверне, взяв, то і принесе.

(За сценою чути голос Петра). Гей, де я, що то є?

(Іван і Михайло ідуть за сцену).

Кейда (до себе). Чогось мені так лячно, чи Френкови не лучило ся що злого.

СЦЕНА 8.

Входить Петро, за ним Іван і Михайло.

Петро (в однім черевиці, другий несе у руках). Гей, люди, таж по грошах ні сліду. Івавт, всі гроші пропали.

Всі (в замішаню). Як, гроші пропали, з відки?

Петро (падає на крісло). Тутки, в черевиці я носив, єще три сотки були.

Михайло. Де-ж ви бували вчера.

Петро. Де бував, то бував, а чобо-

та не скидав, і між людьми ніхто не міг скинути. Обікрали мене тутки, у вашому гавзі.

Одарка. Таж ми не знаємо, коли ви прийшли, бо нас не було.

Іван. Хіба оден Френк знає, бо він остав ся.

Одарка. Де би там Френк лакомив ся.

Михайло. Ніхто, тільки він. Забрав мій лах і обікрав дядька. Гей, розгляньте ся по хаті, чи єще чого не достас?

Іван. А ти, Одарко, де маєш гроші?

Одарка. Не бій ся, вони у мене під замком.

Михайло. То ніч, для злодія нема замку, подивіть ся, мамо.

Одарка (витягає ключ з кишені). Ключ в мене, а скринка ціла, видите (хоче ключ вложити, не іде). А се що, мабуть не той ключ.

Михайло (бере ключ). Таж се ключ від Френкової порожньої скринки.

Одарка. Бігме, нічо не пійму.

Петро. Люди, кличте поліцію, а чим я заїду до дому.

Михайло. Розбийте скринку (бере сокиру, підважує віко і відчиняє).

Одарка (шукає в скрині). Матінько чудовна, нема грошей, хтось украв.

Іван. Диви, а то штудер, не злодій.

Михайло. Ось, видите, кого ви в домі тримали, та єще єму догаджали.

Одарка. А де-ж би він то зробив, такий панич, такий делікатний (ломить руки).

СЦЕНА 9.

Входить Сруль.

Сруль. Що, Петро, з тобою? Я шукаю і шукаю і найти не могу.

Петро. Дай мені спокій. А що я пічну?

Сруль. Що ся стало?

Іван. Біда й тільки.

Михайло. Френк/обікрав дядька на три сотки, украв мамі сотку, взяв мій оберковт і пронав.

Одарка. Чекай, може то не він.

Сруль. Чому не він? Або воно не злодій? Як не хоче робити, а бреше, то певно злодій.

Петро. Як я заїду до жінки, до дитий?

Сруль. Ти, Петро, не жури собі. Ти не заїдеш, бо не поїдеш. А чому ти не тримало ся мене? Ну, пішки не заїдеш. Чекайте. Я буду зараз дати знати на поліц-стейшен, нехай шукають, то великі гроші. (Вибігає).

СЦЕНА 10.

Ті самі без жида.

Петро. Ліпше мені було під землю запасти ся.

Одарка. А де-ж моя праця?

Іван. Ти не побивай ся, Петре, бо ще заслабнеш. Може би тобі принести чим підкріпити ся, дрібняки маєш ще мати.

Одарка. Аби не сконав, хто мою працю взяв:

(Михайло, Кейда і Оля вже від хвилі вийшли до другого руму).

Іван. А хто-ж би взяв, як не той шибеннк? Не даром ти сго, як пацюка, годувала.

СЦЕНА 11.

Входять Проць і Доця.

Проць. Хе, хе, хе! Що ви, кумо, до моєї баби до бійки ставите ся, хе, хе, хе. Хочете ганьби, чи як?

Іван. Що вам, Процю! Дивіть, у нас нещастє.

Проць. Хе, хе, хе, а яке?

Іван. Хтось обікрав Петра до чиста, а нам зі скринки витягнув цілу сотку, щосьмо взяли за ґрунт, і пропав.

Одарка. Аби конав і не сконав.

Проць. Хе, хе, хе! Мені также вчєра якась чортівська сила два доляри витягла з пуляруша. А хто-ж би то обікрав вас так?

Іван. Хто-ж, тільки Френк, бо пропав десь.

СЦЕНА 12.

Входять Михайло, Оля, Кейда.

Михайло. З річній більше нічо не хибує.

Оля. Мав гроші, на що єму більше.

Проць. Дивіть, який цікавий, хе, хе, хе.

Доця (до Одарки). Кумо, що було, то було, а ви не плачте. Такий злюдій, чув хто?

(За сценою чути свист листоноса і клич: Джян Тершморда!).

Іван (в дверех). Гір! (вибігає і за хвилю приносить письмо). Письмо, від кого би се? Я не письменний, ну же, Михайле, читай.

Михайло (бере письмо і оглядає). То надано тут, вчера вечером (роздирає, всі окружають єго). То від Френка.

Всі. А диви!

Одарка. Читай, що він пише, певно поїхав маму ховати.

Доця. Тата, кумо, не маму.

Михайло (читає). „Дорогий мистер Джян Держиморда!“

Іван. То ніби я.

Михайло (читає). „І дорога місис Одарка!“

Одарка. Добрий хлопець, пам'ятає на мене.

Михайло (читає). „Даруйте, що я не міг попрощатися з вами, бо ви всі десь пили, як свині, а мені було спішно їхати на шлюб мого небіщика тата з мамою, бо за життя вони не мали на то часу“.

Доця. Чуєте, кумо?

Михайло (читає). „Дякую вам за борд і вікт. Вам, Одарко, дякую, що ви мене голубом називали, добре годували і заслиненою губою цілували, аж мені в животі все відбивало ся“.

Іван. О, що я чую.

Михайло (читає). „За то на пам'ятку я взяв собі зі скрині всьо, що було там в грошах, і сховав до свого банку“.
(Говорить) Ось і маєте.

Одарка. Злодій, злодій, а здох бись!

Михайло (читає). „Вашого брата Петра гнетли черевики, я перерізав його і онучу взяв собі на пам'ятку. Як ся добробить другий раз, нехай дасть мені знати. Куму Доцю, за то, що украла вчора дурному Процеві два доляри і дала мені, я поцілував два рази, а Проць нехай їй решту доложить“.

Проць. Хе, хе, хе! А що, бабо, тепер зробим порахунок.

Михайло (читає). „Кейді скажіть, нехай чекає на мене до суду, до віку, а я тоді верну і вона утікне зі мною до Нью Йорку“.

Кейда (з криком). Боже мій (падає на лаву)! Я-ж єму дала мою банкову книжку на 150 долярів.

Оля. На що-ж ти давала?

Кейда. Ми мали нині вечір їхати до Нью Йорку шлюб брати.

Михайло (читає). „За все те дякую. Прошу, памятайте на мене, а шукайте

мене добре, абиşte найшли. Френка можете клясти, бо я не Френк, а инакше ся називаю, але того вам не треба знати. Так бувайте здорові, чого і собі желас, ваш Френк“.

(Хвиля тишини).

Михайло. Ось і все.

Одарка. Всьо забрав, нічо не остало.

Михайло. Ні, остала ганьба і встид на ціле житє і на цілий рід.

Одарка. А хто-ж думав, що він такий шибеник. (До Кейди): Ти-ж, дівко, де очи мала, що?

Кейда. Я дівка, мені не дивота, а ви, мама, жінка, і ви на публіку водили ся з ним.

Іван. То ніби не ладно, я сам таке кажу.

Проць. Хе, хе, хе, баби ви, баби! Вас би так зіпрати, як я свою Доцю оперу; що здорового місця на ній не буде. (До Доці): Марш мені до дому! хе, хе, хе, дам я тобі цілувати ся.

Петро. І що-ж я пічну тепер? Коби хоть зловили єго.

Михайло. То трудно. Ви, дядьку, тяжко гарували, літами робили, доробили ся, а там, через п'ятику на діда зішли. Се божа кара, прийміть єї. Зачинайте на ново, а горівки нї до губи.

Петро. Перед образами клену ся, що більше єї, не то пити, а видіти не хочу.

Одарка. А що-ж ми пічнемо?

Михайло. Не мені вас научати, бо-ж я дитина ваша. Але ідіть до других, вони вас научать, що де темнота, там прокляте, там божий гнів. Киньте п'ятику, памятайте на старі літа, а Бог вас не покине.

Іван. Так, так, всьо через виску, а єще яку паскудь жиди уллють, най їх.

Михайло. Ти, Катерино, вертай до служби і не вір леда пройдисвіту. Чесна дівчина все найде своє щастє. Беріть ся всі до роботи, забудьте на давне житє, а віджиєте.

Проць. Хе, хе, хе, певно, що так.

СЦЕНА 13.

Вбігає Сруль.

Сруль. Я вже було всюда де треба. Вже єму шукають. Знаєте, тото злодій написало до мене карткес. Знаєте, що воно написало? Воно, той лайдак, написало, що я злодій. Чув хто таке?

Михайло. Не одно ми чули. Ви, Срулю, минайте сю хату, а минайте всі руські хати. Тоді і гаразд між нами буде.

Сруль. Ну, ну, я і сам так хочу. На що мені до вас ходити, коли ви будете до мене ходити. Я піпов. (Виходить).

СЦЕНА 14.

Михайло. Нещасний рід, що сам шукає неволі, сам лізе в ярмо і з лица сонця утікає в сумраки і тьму. Дай Боже, щоби ліпший розум вступив між нас, щоби і ми стреміти стали до долі, волі, свободи.

Оля. Амінь.

Куртина спадає.

Деклямації

ОЛЕКСА КОЛЕССА.

В СВІТ ЗА ОЧІ.

Ранні зорі серед неба мерехтіли,
Як лебеді тиху воду сколотили.
Не лебеді зколотили крилоньками:
Виходили бідні люди з дітоньками.
У незнану вибірались сторіноньку,
Покидали свою рідну родиноньку...
Покидали рідні хати без опіки,
Мандрували за далекі гори-ріки.
Може річку глибокую переплинем,
А у рідній сторіноньці, марно згинем.
Ой, чужая сторінонька, чужі люди,
Та вже гірше на всім світі нам не буде!..
Ой, далека сторінонька і незнана...
А у рідній, що заробиш, все для пана.
Опадають чорні руки од роботи;
Марно гинуть наші діти по-під плоти...
Та не жаль нам працювати-гарувати,
Аби пальців із голоду не глодати!..

*

*

*

Ой, од вітру дібрівонька застогнала;
Родинопька на одході заридала.
Ой, нема вже у коморі анї ниматки:
Все забрали комисарі за податки!..
Обшукали бідні люди всі куточки,
Та й забрали із собою дві сорочки...
Зайшла мати до пустої до комори,
Та й винайшла шкірку хліба для дїтвори...
Обходили рідну хату на всі боки,
Обіймив їх сіру душу жаль глибокий.
— „Хато ж моя рідненькая, не моя ти!
Буде в тобі жид-невіра панувати!..“
Вийшли ж вони за ворота з дітоньками,
Оглянулись, залилися слїзоньками...
Вийшли ж вони за високі перелази;
Вертали ся із дороги ще два рази,
Вернули ся—заглянули до хатини:
Стоїть пуста, обідрана, голі стїни...
Вийшли ж вони по-за село аж на ниву,
Та згадали свою долю нещасливу.
Припав батько до облогу та ридає,
І себе, й людей, і світ весь проклинає.
— „Або верніть молодую мою силу,

Або верніть батьківську землю милу!
 Візьміть решту мого поту із сльозами,
 Верніть поле, загарбане лихварями...
 Рілле ж моя, кривавице, не моя ти!...
 Тяжко ж тебе, рідна ниво, покидати...“
 Взяли своєї землі грудку у шматину,
 Щоби було що покласти в домовину.
 По тім боці оглянулись із-під гаю:
 —„Будь здоровий, нещасливий рідний
 краю!..“

* * *

—„Куди ж ви ся, сірі гуси, збираєте?
 Доріженьки далекої не знаєте!“
 —„Однаково загинати у дорозі,
 Або дома із голоду на морозі.
 —„Ой, чого ви, бідні люди, виходили?—
 Панські стрільці всі дороги обступили!“
 —„Нема в світі таких стрільців і не буде,
 Та щоби їх бояли ся бідні люди!..“
 —„Ой, верніть ся, бідні люди, од гряниці,
 Дістанете за день жнива сніп пшениці...
 Ой, верніть ся, бідні люди, в свої села:
 Без вас панам годинонька невесе́ла.

Ой, верніть ся, бідні люди, в свої хати:
Нема кому панам з поля позбирати!..“
— „Де ж ви тоді, приятелі, пробували,
Як з голоду наші діти умлівали?
Ой, як ви нас принімали на зарібки,
Не мали ви тоді серця ані дрібки...
Не знали ми порятунку, ні потіхи,
Як жиди нас виганяли із-під стріхи...
Хоч голодно і холодно, болять ноги,
Не будемо вертати ся із дороги!..
Не дай, Боже, за те кари та над вами,
Що пустили ви по світі нас з торбами!..
Хоч будете каяти ся без облуди,
Тоді для вас порятунку вже не буде!..
Бодай же ви не зазнали та ніколи,
Як то тяжко покидати рідне поле...
Бодай же ви не зазнали і на віки,
Як то тяжко йти світами, як каліки...
Бодай же вам не снило ся серед ночі,
Як то гірко мандрувати в світ за очі!..“

Ч. | Бібліотека „Нового Життя“ | 6.

Сленса Борікевич.

В БОСТОН, МАСС.

„НАСТОЯЩІ“

THE SOCIETY OF L. VORONKIN, INC.
Комедія в одній дії.

Ціна 20. центів.

1915.

Накладом „Амер.-Укр. Видавничої Спільки.“

З друкарні „Нового Життя“.

О С О Б И :

Борович.

Магдалина, його жінка.

Остап, їх син.

Гануся, його суджена.

Лесько, слуга.

Річ діє ся у нас, на селі.

Digitized by Google

Сцена I.

Комната Боровичів, з панська, але дуже поединчо прибранна, з лівого боку стіл, на нїм много газет, самих руських (“Галицької Руси”) і тютюн в коробці; при столі люлька на дуже довгім цибусі.

Боровичка (сама стоїть при столі і лїпить пироги, кілька готових порозкладала по газетах). От, усе робота, тай робота! Від рана до вечера; ні сісти, ні спочити нема коли. Аж ноги угинають ся. І за поріг чоловік не виходить, а сім миль на день, по хаті бігаючи, зробить... Ей газдівство, то газдівство! Уже навтямило ся мені. Чоловікови вже хотіло би ся спочити на старість, хоч годину на день присісти, прочитати в календарі, або соннику, або й подрімати. Та де там! Усе на моїй голові. А голова вже стара недомагає. Бувало старий хоть на поле піде та робітників допильнує, вже поле то його річ була, а від коли взяв ся до тої політики, то від неї цілком' здурів, не тямить ся, а до газдівства або зовсім не втираєсь, або як за що возьме ся, то такого щось наладить, що й направити годі. Кажуть, що горівку дідько винайшов, а то бачу, й тоту політику ніхто другий, лиш нечиста сила вигадала та людям нею голову завернула. Та не лїпше то взятись за істик, за вила, або й за гралі, як тоту політику цілий день вичитувати? Тьфу! Та вже коли має читати — чому ні, тай почитати треба, але най би си взяв

календар, або иньшу яку розумну книжку, та прочитав, як гоїти рани? як садити садовину? що робити, аби молоко корови давали? або що... Ну! таке читане то й Богу миле і людям добре. А то сяде, найжить ся, паплює довкола себе, кулаками гримає, сердить ся, сам не знає на кого— на якихсь там народовців, чи Українців, яких в житю і на очи не видів. (Сьміє ся) Ну! не сьміх людям сказати. Бувало з сусідом читають “Діло”, та разом з ним, бувало, сердять ся на якихось “кацанів”, чи як там їх звать, а від коли посварились та погнівались з Ковтом за безроги, що постріляв у своїм городі, став читати ототу “Галицьку Русь” таї гримає кулаком на якихось “Українців”, а ні одних, ані других не видів, не знає... (по хвилі): Такий газетник посварить ся там з ким у Львові, таї пише, сварить на него в газеті, а той ту на селі читає та кулаком гримає. (Сьмієсь). Не дурний? Га? А ти, стара, ходи та товчись від рана до вечера і кінця тому нема. Ей!

Сцена II.

Боровичка і Лесько.

Лесько входить з бічних дверей з кухні, облизує пальці, замачані в сметані і доїдає кяийсь кусник страви.

Говорить байдужно з проволока.

Лесько. Нема пана? Казала Феська сказати, що балабухи присушили ся і каша збігає.

Боровичка. А чому ж не відсуне? Дурна!

Лесько. Не можна.

Боровичка (кваплячи ся, доліплює пироги). Та чому не можна?

Лесько. Каже, що не вмів, тай часу нема.

Боровичка. А ти-ж, йолупе, не міг відсунути, як видів, що біжить?

Лесько. Не можна було. Я й коло кухні не був.

Боровичка. Не був коло кухні, а руки по чім облизувш? га? Ой клопіт мій з вами! (Вибігає).

Сцена III.

Лесько (сам бере один пиріг, сьміє ся до него). Коби так варений. Гей! гей! (кидає на стіл). А ось тютюн! Коби так паперки! Нема, старий лише люльку смокче. Ех! тобі собі чоловік закурив, аж язик утікає. Треба взяти про запас. (Бере в жменю і ховає в узялик від сорочки, завязує). Ба, та у мене й люльки нема! Може би позичити у старого, доки не надійшов! Ей! хоть два шлюги! (Оглядаєсь). Ще з такої, як жию, не курив, ану який то смак? (Бере напихає тютюном дуже сильно). Маленька, мало-що влізаєсь; скупий старий! Хотів би курити а тютюну жалув. Та що то варта так курити? Потягне зо два рази димом, а далі сам вітер смокче. Та якби я був таким богачем, то бим си справив люльку таку як коновка, то бим знав, що курю, а то що: лише чоловік роспаскудить ся, а смаку нема. (Засьвічує сірник, досягає рукою, та не може дістати до люльки, люто): Та й на ділька-ж та-

кого цибуха довгого, що не мож дістатись до люльки. (Сьвітить другий). От заки приберу ся, то й захоплять! Та якже єї тут закурити? Коби так Феська навинулась, потримала би сїрку. Не можна. Гай! гай! Ото! видиш, панські теребеньки: і курити ніби то хоче і сам собі не дає; довгий цибух бере. А то все скупість, щоби меньше тютюну йшло, бо до люльки сам огнем не досягне, як погасне, то й не курить. Скупість! Фе! (Лютий кидає люльку, в сїнях чути кашляне старого). На! На! подави ся зі своїм тютюном! На! ще ти й пирога доложу — більше буде! (Кидає пиріг у капчук).

Сцена IV.

Борович і Лесько.

Борович (входить, не закримічає Леська, убраний в довгу білу блюзку, широкий солом'яний капелюх, в руках "Галицькая Русь". Ще в дверях говорить про себе). Ні! Ні! я то знаю я то кажу, що так відразу не можна. Не можна. Не можна! Я то знаю, я то кажу, що перше єсть "изученіє", а потому аж приходить "уразумленіє", а так відразу стати "настоящим русским" не можна. Чудесний язык, але тяжкий, о тяжкий! ну звісно, просьвіщенний, (з погордою) не такий як у Ковта, або у Леська...

Лесько. Або у мене який язык! Чи ви дивились?

Борович. А ти що ту робиш? чогось ту вліз, чому не йдеш до роботи?

Лесько. Та до якої роботи?

Борович (по короткім намислі). А конюшину гребсти за городом.

Лесько. Колючину? Колючина вже давно в копицях.

Борович (робить міну). М—ну (настійчиво). То йди поперекладати полукіпки “на горбі!”

Лесько. Які полукіпки?

Борович (нетерпеливо). Пшеничні “На горбі.” Не знаєш?

Лесько. Не знаю!

Борович (люто). Як то не знаєш?

Лесько. Бо з “горба” пшениця вже тиждень в стодолі.

Борович (відвертаєсь, люто затискає зуби, по хвили дуже остро). Ну! чого стоїш? Бери косу і йди в пасіці траву косити.

Лесько. Не можна!

Борович. Як не можна?

Лесько. Газдиня не веліли, бо ще молоденька.

Борович. Тьфу на тебе! рушай звідси. не лізь мені в очи! Чуєш? (По хвили, відвертаючись до Леська, і не сьміючи поглянути йому в очи). Чого стоїш? не чув, що кажу? (Спостерігає вузлик на сорочці). Що за вузол у тебе на сорочці, може тютюну накрав?

Лесько. Якого тютюну? Який вузлик? (Про себе) добачив злодій, й без окулярів добачив. (В голос). Який вузлик?

Борович. А от на сорочці. (Хоче взяти).

Лесько. Та якої мари учепились мене? Якнй вузлик? Оттой? Та то я завязав собі сорочку, щоби не забути вам сказати, що.. що у мене є письма з почти, газети.

Борович (цікаво і лагіднійше). Газети? Ну! чому-ж відразу не кажеш? А то перше розсердить чоловіка своїми дурницями.

Лесько. Та то Ви мене розсердили: найперше учепились мого язика — що Вам заваджає мій язик? Потому кажете, що я злодій, що тютюн Вам краду.

Борович (лагідно). Ну! вже. Ну! не балакай. дайай письма. (Лесько витягає зза пазухи дві газети в перепасках).

Борович (оглядає). “Галицкая Русь”, то до мене. А отсе — “Діло” (остро). Я тобі кажу Леську, аби я тої газети більше в своїй хаті не видів! Тям собі! Не пхай мені єї в руки, сли не хочеш, щобим тобі в очн запхав! Не виднш, що то не до мене, а до Ковта?!... (кидає на землю і махінально витирає руку до блюзи).

Лесько. Та де виджу, коли я читати не вмію!

Борович. Такі грубі букви та не вмієш прочитати?

Лесько. Та ніяких не вмію, ні грубих, ні тонких (переконуючо), або я на дяка вчив ся? чи що? Я до нашої школи ходив, то яє маю уміти читати?

Борович (посуваючи ногою “Діло”). Забирай геть отсю погань, та кинь через пліт до Ковта. Там єї

місце! А на другий раз як побачиш оттаке грубе, лабате письмо, то не лїзь мені з тим у хату, бо тя разом з тою українською онучею через вікно викину!

Лесько. Та як те що нечисте, то я не буду в руки брати. Най Феська винесе — я закличу.

Борович. Бери! кажу! (Лесько бере газету через полотнянку, держить далеко від себе і виносить).

Сцена V.

Борович (сам, накладає окуляри, оглядає газету). От і нова газета! (читає) Львов, Вторник, вісімнадцятого Августа 1892. — позавчєрашна. А я ще давних не дочитав. Тяжко читаєсь: чоловік не привик до “просьвіщенного писанія”, вік свій збавив, читаючи то “нужденное” “Діло”. А всьо через того Ковта! Всьо через него! Го! (Киває кулаком до вікна) чекай! я тобі віплачу ся! — Ну! нічо! говорять: “Лучше поздно” як ніколи до розуму прийти. Треба “просьвітатись”, “изучатись книжного языка”, а як підучись, то так тебе мій Ковтику змалюю у моїй “Галицькій Русі”, що всімох йорданських водах не обмиєш ся! Всьо розкажу і про корову і про свині і про діру в плоті і про те, як ти в суді брехав. Чекай! Всьо напишу! А там приймуть, надрукують, не бій ся. Не так як “Діло” що відписало, що “в Ваші сусідські і господарські справи мішати ся не станем”, не скажуть, що ти “знаний патріот” — тьфу! погань! — але редактор ще від сеєб паганьбить, скаже: “сепаратист”, “новоерист”.

“фонетик.” — (Отвирає перед собою газету, переглядаючи очима йде за стіла). Зараз, на чім то я став? “Новая фонетическая язва на Руси” — “то уж било”. Тре стояло ца сторожі... гм! нашої землі перед напада-Безбожники! “ъ” хотять викидати! (Патетично). Нашов сьвятот “ъ”. Праведнов “ъ”. О! мошенники. Тое “ъ”, котре брало участь в давних, княжих борбах, коми татарськими (отямлюючись). Ні! тут якось инакше стоїть (шукає). Ну! менша о тоє, як сказано! — а всеж такой мошенники! “враги народа”. (Киває кулаком до вікна). Ні! не дочекаєш того! Буде “ъ”! (по хвили). Тай цікавий же я, як би ти без “ъ” виглядав, мій сусідо любезний! Ковт — без “ъ” (сьміє ся) і так нема що на папір взяти. (Тішить ся з концепту і ліктем роздавлює пиріг). Пиріг? Що вони мені ту з пирогами влізли? Господи милосерний! Що вони мені ту поробили?! Я то кажу, що я у власній хаті не можу мати нігде спокою. Гей! стара! (голосно) стара! (бричить) стара! (плачливо) чого ще они мене гризуть, коли у мене і без того гризоти досить?! Феська! Феська! Феська!

Сцена VI.

Борович, Боровичка.

Боровичка (входить з кухні). Чого ти верещиш?
Га?

Борович. Чого ви мене мучите? Чого ви мені спокою не даєте?

Боровичка. Ну! щож таке!?

Борович. Чого ви мене з сьвіта гоните?!

Боровичка. Та говори-ж, не плети, бо часу нема.

Що тобі знов не до вподоби?

Борович. Чого ви мені ту з пирогами всадились?!

Боровичка. Ну а що-ж такого великого сталось?

Борович. Що великого? Не видиш, що я тут роблю, працюю...

Боровичка. Та що таке робиш? Що працюєш?

Борович. Політку роблю.

Боровичка. Ой обридла-ж мені вже тота твоя робота. Ой старий! старий! Де ти розум згубив? Та коли ти його найдеш? Та що за хосен з тої роботи? Дивись: в господарстві все пішло на виворіт, слуги не слухають, крадуть, і все через твою політку; я сама не годна всьому дати облад.

Борович (плачливо, відтак що раз швидше). Стара! не муч мене! Ти ся на тім не розумієш! ти не знаєш, що то є політка? то є важнійше від господарства, важнійше від життя. Я не знаю, як би тобі се сказати, бо ти не розумієш того. Політка то єсть таке — політическос сложеніє отношеній между одним... а другим, то єсть.... Ні! я знаю, ти того не розумієш!

Боровичка. Ні, не розумію; і не хочу розуміти ніяких ні “зложених” ні “відложених”, а знаю лише то, що на лані трійцятєро жєнців пшєнцию жнуть, а нема кому їх роботи доглядати, а ти тут якісь неблизкі вичитусш.

Борович (з докором). Небилиці?! (про себе). Не розуміє. (Зітхає). Магдуню! сядь собі трохи ось тут, я тобі почитаю, а й сама пізнаєш, що то не “небилиці”, але що тут “йде т о нашу жизнь,” “о житие наше”.

Боровичка. А що-ж наше жите обходить газету. Ми жием на селї далеко.

Борович. Ну! ну! сядь, послухай, побачиш.

Боровичка. Я вже слухала нераз, але там нї о тоби нї о менї не стояло нічого.

Борович. Та не о тоби, не о менї; там є о фонетиці, о нашім “ъ”, без котрого ми обоє нічого не вартї! (Боровичка здвигає раменами і сьмієсь). Сядь! сядь! послухай, як там ладно стоїть написано! Зараз, де то є?

Боровичка. Дай менї спокій! У мене нинї толока, а не якась там каметика в голові. Зійдуть ся женці, треба вечеру лагодити. Часу нема. От і ти лїпше би зробив, як би пішов на лан подивитись.

Борович. Ну! піде вже, піду, лиш одну люльку викурю й одної статїї дочитаю.

Боровичка (забираючи пироги в фартух). Тимчасом і сонце зайде. (Відходить).

Сцена VII.

Борович сам, відтак **Боровичка**, **Лесько**.

Борович (ходить по сценї, спльовує, відтак став серед сцени і десперацьким голосом кличе). Ні! я знаю! Она з Ковтом тримає! Вороги! Вороги! Українство у власній моїй хатї! Але пожди! (Киває кулаком

до вікна)... (по хвили). Ет баба! Нічого не розуміє. От лише закурити. Леську! Леську! (Бере люльку, отвирає кашпук, тупотить зі злости, побачивши пиріг). Збитки! збитки! Українські збитки! Сприсягли ся на мене за то, що я став “настоящим русским.” Стара! Стара! (Входить Боровичка з лівого, Лесько перед ним). Прошу тебе стара, (твердо) май ти собі “убіж-деніє”, яке хочеш, але хоть збитків мені не роби і не пхай пирога в тютюн! Прошу дуже.

Боровичка. Господи сьвятий! з тим чоловіком! Та які мені збитки в голові! Може добре сам пиріг запхав в кашпук, а тепер чіпає ся.

Борович (сварливо). Сам пиріг запхав?!...

Боровичка (бере пиріг і зжоро відходить). А то стара Божа.

Лесько (держачи картку в руці). У тій газеті, що казалисьте віднести, була картка до вас, та казали Ковт, аби вам віддати.

Борович (зіритований, замахуючись цибухом). Чуєш, не лїзь мені в очи з Ковтом, ні з нїякою картою від него, бо цибух на тобі поломлю!

Лесько Та карта до вас у газеті.

Борович. У тій газеті не може бути жадна карта до мене. Неси, відкись взяв (по хвили). Чекай, люль-ку запалиш! (Накладає люльку, Лесько засьвічує і відходить).

Борович сам, пізнійше Лесько.

Борович (отирає піт з чола, сідає, бере газету і читає). ...“В собственной зашиті”. Ба! Коби то знати, що се значить? “Зашиті гм, жоме то похибка друкарська, а має бути “зашиті.” Зашиті, ба! але в чім зашиті? — “В собственной.” Не розумію! Ну, може з дальшого пізнаєм (читає поволи). “Преимущественни качества, якіи обнаружилась, среди необыкновенных обстоятельств, в учреждениях народовцев суть: униженное раболіпие, а в місті з тім изящное нахальство” (отирає піт з чола, десперацько). Авсс!! (Читає ще раз з більшим напруженем). Ні! ані словечка. Ага! Качества! То відай щось з области господарства домового, або може й з кухарської штуки! Ну! се для мене меньше інтересне. Ідімо дальше: (читає). “Ври да міру знай.” Гм! Що есть “ври?” Ага! “врач” значить “доктор” “лікар” “ври” значить “лічи” отже “лічи, але міру знай.” Ну та певно, що то для доктора дуже потрібна річ, знати міру в ліках (читає). “Преждевременное общее восхищение поклонников новой ери, кажется ся многократно превратилось в ужасное отчаяние, так как убедились, что искусная программа, ими провозглашена не производит никакой пользы, только вред.” (отирає піт) Овва! Тут страшно горячо, треба йти до женців. На свіжім воздуху повинно лекше піти. Леську! (входить Лесько). Подай костур, бери файку,

тютюн і ототі газети та ходи, підем у поле. Ні! дай сюди кашпує (киває пальцем), сам сховаю.

Лесько (в сторону). То злодій! (відходять оба).

Сцена IX.

Хвилька павзи; відтак Гануся в вікні, відтак Боровичка.

Гануся (сильно зворушена). Матусю! Матусенько! Пані Магдалино!

Боровичка (входить з ложкою, оглядаєсь, спостерігає Ганусю). Ніхто би не збаг! А ти що тут робиш?

Гануся. Прийшлам, пані, з вами побачитись.

Боровичка. Бій ся Бога. дитинко, та якби тебе мій старий побачив, тоби тебе водою обілляв, або що так заподіяв.

Гануся. Ні! матусю, не побачить, я підстерегла. як у поле виходили, та й прибігла. А ви-ж на мене не гніваєтесь? (Цілує старій руки).

Боровичка (цілує її в голову). Дитинко моя! А чогож би я на тебе мала гніватись? Щож ти мені злого вчинила?

Гануся. А я думала, що може враз з паном Боровичом на мого татуня тай на мене, та так Вас боялась, так боялась, щоб Ви мене і крізь вієно не побачили. Мені лячно було подивитись на вашу хату.

Боровичка (сміючись). А щож тебе аж сюди принесло?

Гануся. Не аби що, матусю! Що дасте мені, то Вам щось скажу, щось таке цікаве, що дуже утішиться?

Боровичка. А щож я тобі маю дати?

Гануся. Поцілуйте мене (наставляє чоло, Боровичка цілує). Матусенько! Остап нині приїздить. (З радости цілує Боровичку в лице).

Боровичка. Хто? Остап? Нині? То не може бути, був би написав до нас!

Гануся. Писав, матусю, писав, але пан Борович не хотіли картки приймати, лиш до нас відослали. Ось вона. Він уже на почті, та пише, щоби фіру відослати.

Боровичка. Ісусе Христе! Господи Святий! Мій Остап! мій соколик ясний! (Плаче). Не дурно мені сеї ночі так на сон мотав ся! А я гадала, що він ще десь ген-далеко по Росії блукає, а він голубчик мій, уже й під порогом. Нехай тебе, моя дитинко, Господь щастем та здоровлем благословить, що ти мене такою милою вісточкою порадувала! (Цілує).

Гануся. А мені матусю можна тішитись? Я так тішусь! (Плаче — пестить ся). А може не треба тішитись? Матусенько, я вас так люблю!

Боровичка (смієсь). Мене?! Ой! ти! ти! (в сторону). Не знаю я, як з нею говорити, бо ще Бог знає, що з того буде (до Ганусі). А щож тепер будемо діяти? Він десь на почті на фіру чекає.

Гануся. Треба післати скоренько.

Боровичка. Та кого пішлю? Я сама дома з Фесею; Лесько на поле зі старим забрав ся.

Гануся. Я побіжу матусю, та попрошу таточка, щоб наші коні післав. Добре?

Боровичка (в сторону). Не добре воно буде, як старий дізнавсь, але щож робити. (До Ганусі). Побіжи, дитинко, попроси!

Сцена X.

Тіж і Остап.

Остап (в подорожнім запорошенім уборі. Війшов ще давнійше не замічений, прислухуєсь з чувством). Не треба, матусенько, бо я вже пішки прийшов! (Жінки видають крик. Остап цілує матір. Гануся подає ся за вікно).

Боровичка (витаючись). Мій синок солодкий! Як же змужнів за тих 3 роки. А яку бороду запустив, мов сьвятий Антоній Печерський. А як огорів та запорошив ся! Як же ти так нагло тутки взяв ся?

Остап. Воздухом, матусю, прилетів до Вас. Стужило ся за Вами. (Звертає ся за вікно до Ганусі). Ганусю! Панно Анно! (Тримають ся за руки через вікно. Він пильно вдивляє ся в її снущені очі. Хвиля мовчання). Як же я Вас тепер звати му?

Гануся. Звіть, як давнійше... як давнійше...

Боровичка (перебиває). Давнійше, що иньшого було, а тепер ти вже доросла панна, а він мущина; не випадає кликати по імени.

Гануся (з гримасом). Матусю! я на вас гніваю ся. (Відходить).

Сцена XI.

Остап, Боровичка.

Остап (пильно дивить ся за відходячою). Яка вона гарна стала. Правда, матусю?

Боровичка (сухо). Гарна! аякже!

Остап. Матусю, що се такого? Вп єї мабуть вже не любите так, як давнійше любили. Неправда-ж?

Боровичка. Люблю, чому би не любити, але ба-
чиш....

Остап. Кажіть, матусю, кажіть ради Бога, що та-кого склалось межи вами? Адже-ж від того моя доля зависить!

Боровичка. Ой “склалось” синку, “склалось” та ще й таке, що може й “розікласти” не дасть ся.

Остап. Щож таке? Говоріть!

Боровичка. Побудеш межи нами, то й сам поба-чиш, а поки що сїдай, та розповіж, як тобі в Росії про-живалось?

Остап. Ні! я хочу зараз знати. Прошу Вас, мамо, не мучте мене, розповіжте!

Боровичка. Твій старий посварив ся з Ковтом і погнівали ся на смерть.

Остап. За віщож?

Боровичка. А защо: — процес за свині, — виба-чай за слово. Ковтові безроги зробили собі в плоті пе-релаз до нашого городу, тай унадили ся. Старий, бу-вало, все цибухом виганяє. А раз всердив ся, та стрі-

лив з ручниці і поцілив двох. Ще мали на стілько сили, що перелізли через діру на Ковтів бік та там і повивертали ся. Ковт собі впав в злість, тай спровадив комісію. А комісія сказала, що свєлні повинні були поздохати на нашім боці. то був би мій старий виграв, а що перелізли на своє, та там повклались, то мій старий мусить заплатити.

Остап. Ну і щож?

Боровичка. Сварили ся, процесували ся, та від того часу уся біда пішла на нас. Старий з гризоти взяв ся до політики, та такий тепер дивний став та сердитий.

Остап. Я вас не розумію, мамо, до якої політики? Може ви хочете делікатно сказати, що... розпив ся?

Боровичка. Ей, де там розпив ся! До тої політики, що в газетах, у тій о! газеті (показує).

Остап (оглядаючи газету). “Галицкая Русь?” Адже тато давнійше “Діло” читали. Та я тому на почті, не дивлячись на адресу, картку вложив у “Діло”.

Боровичка. Та в тім то й біда. Бувало в Ковтом “Діло” читають. Ну! тай нічо. Трохи покричуть, посьміють ся та йдуть до роботи. А від коли посварили ся, а редактор не хотів приймати письма татового на Ковта, тато записали оттоту газету “Валицку Русь”. чи як там. Та як став читати, то й кінця тому нема, а господарство пропадає. А він каже, що політику робить, так читає, що аж ногами тупотить, та все кула-

ком на Ковта відгрожує ся. То якась тяжка і велика політика, але бодай би она голову скрутила!

Остап. Ха! ха! ха! ха! ха! (Ходить по хаті і сьмісь; Боровичка дивить ся на него здивована). Ну, вже аж тепер усе розумію. (По хвили). Ні, матусю! Се не така страшна річ, ся політика, як Вма видає ся. Усе дасть ся направити. Я знаю добре тата: се добрий чоловік і душа щира, тільки завзятий і горячка. Деж вони тепер?

Боровичка. У поли коло женців, ледво випхала недавно. Але він не всидить довго, десь ледви не видно.

Остап. Чекайте-ж — матусю! як татко вернуть, будемо політику з хати гонити.

Боровичка. Ой не знаю, чи потрафиш ти єї вигнати! Я вже, синочку, і акафісту наймала і підкурювала старого, тай не помагає.

Остап. Побачите, що викуримо. Я знаю старого батенька! Але ви мені, матусю, помагайте. Коли би Вас тато питали ся, то кажіть, що Ви зі мною не могли розмовитись, що моєї бесіди не розумієте. (Чути голос Боровича на подвір'ю).

Боровичка. А що? не казала? Не всидить. Але я не розумію, що ти хочеш починати?

Остап. Не питайте, матусю. Усе гаразд буде, лише постарайтесь, щоби Гануся прийшла до Вас до кухні. Підіть самі за нею.

Боровичка. Алез!....

Остап. Матусенько!

Борович (в сїнях до Леська). Чого ти лізеєц за мною, дармоїде! Давай сюди люльку і газети та махай до своєї роботи.

Сцена XII.

Тїж і Борович.

Борович (входить, держачи в руках газети, костур і люльку, не закримічає Остапа; до жінки). Нема жєнцїв.

Боровичка. Як? нема?

Борович. Нема нї жєнцїв, ані навіть вївса нема за Вільшиною, лиш конючиня в копицях стоїть.

Боровичка (сьмієсь). Та то не за "Вільшинов", але на "Кривули" наші жєнцї жнуть.

Борович. А чогось казала... (Спостєрїгає Остапа в другім кутї, робить дуже здивовану мїну і випускає все, що в руках держить, проголошуючи слово): Га? (Вїдтак лице прояснює ся і переходить в вираз великої радості). Остап? Остапко? А ти відки тут взяв ся?

Остап (підходить, цілує батька в руку). Прїєхал, батюшка, покончївши хазяїственнуну практикуну; я прїєхал к вам пасматрїть, как пажїваєте, батюшка!

Борович (обнимає сина). Харашо! (Оглядає його і любує ся його виглядом). Хлопець, як тополя! Лиш коня і шаблю та на Турка виправляй! Козак! Стара! Чи видил?

Боровичка. Та я вже давно дивлю ся.

Остал. Ми уж здесь с матушкой пачті час талкуем!

Борович. Харашо! А як говорити уміє красно, по ученому. Що то значить “просьвіщеніє”. Деж ти научив ся так красно говорити?

Остал. Ето мой собственной язык, как жеж можно ему не научить са. Інова не знаю!

Борович! Харашо! І я при тобі трохи підучусь. (Торжественно). Бо я тепер, сину, працюю! (В сторону до вікна). Аж тепер, мій Ковтику, пропавесь, як тебе оба присядемо. Я твердо, він ще твердше! Добре синку, щось приїхав! Будемо оба процювати.

Остал. В каковом собственно направленїи?

Борович. Га? (по хвили). Ага, я тебе хотів власне питати. Що то значить: “в собственной?” Менї приходило при моїй роботї се слово: “зашиті в собственной.” Що се значить? Га?

Остал. Не панїмаю батюшка!

Борович. Га? не знаєш того? Ага, то ти ще всього не знаєш! Ну нічо! І я ще всього не знаю; будемо доучувати ся.

Остал. Нельзя панянь таво, чаво нет. В нашем языке такова обарота бить не может.

Борович. Га? Що кажеш? Сїдати хочеш? Харашо, сїдаймо; ти утомив ся дорогою. Сїдаймо ось тут. (Саджає Остапа коло себе).

Боровичка. Нічого не розумію. (Відходить).

Сцена XIII.

Борович і Остап (сїдають на канапці поруч себе).

Борович. Ну, розповіж мені тепер, де бував? що видїв? що чувати в Росії?

Остап (недбало). Черезчур много запросов на адін раз. Не знаю, на какой отвечать. Бивал далеко, відал много, да не слышно нечаво. Мір будет!

Борович. Харашо! Шож ти робив через тих три роки? (Дуже пильно слухаючи, щоб порозуміти).

Остап (скоро). Я абучал са аграномії, совершенствовал са в науках. Какія прекраснія учрежденія в Россіи в етой отрасли. (Борович з початку дуже слухав, відтак зраджує нетерпеливість). Государственная учрежденія імеють сади на несколько вюрств дліною, ісключительно предназначенних для практическаво абученія. Бивал на преподаванїях, где бивало на несколько тысяч слушателей, после штудіровал действительное хазяйство у дядюшкі. Он веле паздравить і сказать...

Борович. Чекай! чекай! Ну вже потому будемо учитись, а тепер розповідж мені того всьо так по нашому, по руськи. бо я, бачиш, ще всьо не розумію.

Остап. Как жеж батюшка? Я гаворю на русскі!

Борович (заклопїтано). Ну, та так! того, теє. Красно говориш, нема що казати. Ну! я вже знаю, що умієш. Але то, бачиш для політики, а політика буде потому. А тепер так, як син татови, розповідж про себе. Шож ти мій одинак! (Цїлує його в чоло).

Остал (усуваючись, наче обиджений). Гаворю, как умею, не раді палітїкі, лїш только на убєждєнїю.

Борович (в сторону). Що ся з ним стало? (До Остапа). То ти мене вже не любиш? утїкавш від мене?

Остал. Па тому, что Ви меня, батюшка, абежаєте!

Борович (горячо). Я тебе обиджаю? Чим?

Остал. Приказиваєте мне гаварїть на вашему.

Борович. А щож? То ти встидаєш ся говорити по руськи? по матерньому?!

Остал. Не хачу і не умею гаварїть на хахлацкі.

Борович (зриваючись). Що? По хахлацкі? Сїну! що ти говориш?

Остал. (встаючи). То, что слышите.

Борович. Остапе! Схамени ся! То ти так обходиш ся, то ти так витаєш ся з твоїм вітцем?! То ти нас всіх і мене, твого вітця старого, прозиваєш “хахлом”? Цураєш ся нас? О! Боже! Боже! Чого я дожив на старість?! Де моя дитина? Де моя дитина? Поїхав мїй син, та не вернув!

Остал. Вазвратїл са, батюшка, вазвратїл са, да только не хахлом, а настоящим русским человеком.

Борович. Пропаив! (По хвили зблизившись до Остапа). Синку! Може ти трошки того... (показує на чоло). Га?

Остал. Батюшка! За чем комедїю стройть? Вєдь Ви такой же настоящей русский, как і я.

Борович (з іронїєю). Ні! я “хахол!”

Остap. Ви читаєте “Галіцкую Русь,” журнал захищаючий нашія общерусскія дѣла. Но может бить і Ви, батюшка, также... таво (показує на чоло).

Борович (збентежений, в сторону). А проклята політико! Зарізає мене власним моїм ножем. (Відвернувши ся мовчить),

Остap. Ну! чтож, батюшка?

Борович (зломаний). То, си́ну, цілком не того, то цілком що иньше...

Остap. Всьо равно!

Борович. Ні! воно лиш так виглядає на “все одно” але то зовсім що иньше... То — бачиш — політика, а отсе — си́ну — паскудство!

Остap. Чтож ето такое ета ваша палітка?

Борович (нетерпеливо). Ет! дай мені спокій! (В сторону). Я вже й сам тепер не знаю, що то таке політика. Виджу лише, що політика а Ковтові свині, се також зовсім що иньшого. (сїдає коло стола тримає ся за голову). Боже! Боже! що зі мною дїє ся?! Тому три роки, який я був щасловий! Як я тішив ся своєю дитиною. З якими красними надїями я його в сьвіт виправляв? А нині? Син мій — чужинець. Встидає ся свого і своїх. О Боже! За що Ти мене караєш?

Сцена XIV.

Тїж і Боровичка.

Остap (тихо на боці до матери, що увійшла неза-

Боровичка. Дав би Господь! (підходить до Боровича). Що-ж ти старий надув ся? Замість тїшитись сином, а він от сидить, ти лиш очима лупає.

Борович (плачливо-сумно). Нема нам чого тїшитись.

Боровичка. Як то? що таке сталось?

Борович. Нема у нас сина, Магдуню, нема!

Боровичка. А от, який великий!

Борович. Ні! то не син! то — “настоящий” а ми — “хахли”.

Боровичка. Адже ти казав, що ти сам “настоящий”.

Борович (нетерпеливо). Ет! пuste! (до себе) “настоящий” але — дурень. (до жінки). Куди мені до настоящего? Диви, як виглядають правдиві “настоящі” (показує на Остапа) сердиті, надуті, цурають ся вітця, матери, а говорять так чудно, що тавий “настоящий” як я, нічого не розуміє.

Боровичка. Ну, ще нічого такого не сталось! Хвала Богу, що здоров вернув! Побуде межки нами, (з притиском) оженить ся, тай може знов навернеть ся на своє і мову рідну пригадає собі та з “настоящего” знов стане нашим, дорогим сином.

Борович. Бог би з тебе говорив! але я...

Остал. Нет, матушка, между нами нет нічево общаво; в сей час уежджаю, вазвращаюся к напой общей матушке.

Боровичка (з запитом до Боровича). Що він таке говорить?

Борович. А Господь його знав! (До Остапа). Слухай Остапе. Ти до нас не говори, не зви нас “батьошка”, та “матушка”, бо ми тебе не розумієм і не хочем розуміти.

Остап (говорить зрозуміліше, щоб конче порозуміли). Я вас долго мучить не буду. Єду в Київ і там женюсь.

Борович. Га? Що він каже? Що їде до Києва женитись?

Остап. Да! да, батьошка, єду в Київ; женюсь также на настоящей русской артистке із балета.

Борович. Ще лиш того бракувало! (Хапаючись за голову). Боже! Боже! За що Ти мене так караш? (в роспуці). Стара! ратуй! ратуй! роби що! Вій ся Бога, босямо пропали!!!

Боровичка (до Остапа). Синку! таже ти казав колись, що будеш женити ся з Ганусею Ковтівною.

Борович (сіпає жінку за рукав). Що?! З донькою Ковта? Стара! Що ти говориш?

Боровичка. Ну! то ліпше він поїде до Києва...

Борович (Поквалпно). Ні! не ліпше, не ліпше! Вже най женить ся з ким будь, лишень най не їде. Коби лиш схотів!!

Боровичка. Та ти колись любив так горячо Ганусю!

Остал. Нет, матушка, ето хахлуша!

Борович. А що! я казав! Не схоче!

Боровичка. Вона тебе так щиро любить! так тебе ждала, виглядала! (до старого). Та кажи ти що?

Борович. То нічо не поможе! Все пропало. (З ре-
зигнацією до Остапа). Остапе! Послухай матери, бу-
деш мати добру жінку.

Остал (кидаючи ся батькови на шию). Добре!
таточку, я женюсь з Ганусею та лиш хотів від Вас по-
чути, що годиться на се.

Борович. (счудований). Га? що? Що ти кажеш?
Синку мій. То ти не тото.... не “настоящий?”

Остал (пестячись сердечно). Ні таточку! Я такий
сам Русин як і Ви, я люблю свою Русь-Україну над
усе, та дорожу нашими народними сьвятощами. А Вам
хотів лиш показати, як виглядає правдивий “на-
стоящий”.

Борович. А я думав, що ти справді ренегат.

Остал. Ні, отче! Боровичі до сего неспосібні (у-
сьміхаючи ся). Я лиш так так... для політики.

Борович. А бодай би вона скисла! Ой синку, до-
бру ти мені дав лекцію! Магдунцю, ти все мала рацію!

Боровичка. А видиш. Я жінка проста, невчена,
але я все казала, що тота “політика” ні до чого.

Борович. Зараз завтра викину всі газети.

Остал. Ні таточку! чогож викидати? Будемо чита-
ти і одну і другу, але не для “політики” але на тото,

щоби знати, що чувати на нашій рідній землиці. А тепер, таточку, позвольте, що піду відвідати сусідів та побачити ся з моєю судженою.

Борович. Чекай! На а чи ти знаєш, що вони мені зробили? Безроги Ковта...

Боровичка (перебиваючи) Ну! вже знов зачинаєш за політику?! А що казавесь!? (До Остапа). Гануся в кухні, докінчує за мене вечеру для женців.

Остап (вибігає і приводить Ганусю). Ходи! серденько; ходи. Уже всьо добре! (До старого). Отсе, таточку, моя любка.

Сцена XV.

Тиж і Гануся.

Борович (з сьміхом). Ага! то се твоя “актриса з кївскаво балета,” твоя “настоящая”.

Гануся (з жартобливим докором). Так?! То він вже мав якусь “настоящу” при балеті?

Остап. Е ні! то лиш для “політики”.

Гануся. Я такої політики не хочу. (Киває пальцем). А може Ви, таточку, воліли би тамтоту, що “для політики?” (Цілує старого в руку).

Борович. Ні! я вже волю “хахлушку.” (Цілує її в чоло).

Боровичка. От то раз день щасливий: Сина діждались, політику нагнали, жнива докінчили, дітми заручили.

(За сценою хути хор женців, що йдуть з вінцем).

Господарю, господареньку,
 Ой та втвори воротенька,
 Несемо Вам вінець,
 Нашому ділу кінець.

Лесько (вбігає перед ними.) Толока буде, толока!
 (Побачивши Остапа і Ганусю, що стоять, побравши ся
 за руки). А може й весіля. Отто си підімс та покуримо!

Всі (потягають за женцями). Нашому ділу ко-
 нець!

(Заслона паде).

()

ORG!

I CR

MO!

EO-

